הײנטיגער נומער האלט 8 זײטען.

№ 103 Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem פרייז 20 גראשען Lodzer Tageblat

לאָדזשער טאַגעבלאַט

22־טער יאהרגאַנג. | 5 maja 1929 r. | זונטאָג, כ"ה ניסן תרפ"ט. | רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען: פון רעדאַקציע 57, פון אַדמיניסטראַציע 47.

Ku upamiętnieniu pierwszego dziesięciolecia odzyskanej niepodległości państwowej Polski odbędzie się w czasie

od 16 maja do 30 września 1929

pod protektoratem

PANA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

pierwsza ogólno-polska

POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA

W POZNANIU.

Wystawa obejmuje działy: kultury i sztuki, przemysłu i rolnictwa, wychowania fizycznego i sportów, emigracji.

Wzniesiona zbiorowym wysiłkiem Narodu i Rządu, POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA stanie się potężną dźwignią polskiego życia kulturalnego i gospodarczego.

POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA spełni tylko wtenczas całkowicie swe wielkie zadanie, jeżeli ją zobaczy cała polska.

נאָך לאַנגע און שווערע ליידען איז געשטאָרבען אין עלטער פון 77 יאָהר אונזער ליבער און נישט־פערגעסענער פאָטער, שוויגער־פאָטער און גרויספאָטער

נ"ע ישראל חיים ב"ר אפרים פישל ז"ל פלאַטטאַו

די לויה קומט פאָר היינט זונטאָג, כ"ה ניסן תרפ"ט, 1 אַ זייגער נאָכמיטאָג פון טרויער־הויז שקאָלנאַ 17, וועגען וואָס עס טיילט מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

אנאָנסען אין „לאָדזשער טאַגעבלאַט" האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג

Z intencji zaręczyn panny **Mani Łódzkiej** z panem **Izakiem Bergerem** życzę wiele szcześcia i różowej przyszłości

Sala i Lola Wajsblumówne

אונזער פריינד

מאַגיסטער **שלמה זוניז**

צו זיינע תנאים מיט

פרל. **חנה הורוויטש**

א הארציגען מזל־טוב י. אבערזשאַנעק און פרוי.

Dr. med. **M. Heller**

ספעציאַליסט פאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקע און מענער־שוואַכע

נאַווראָט 2, טעל. 79-89

נעמט אָן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אָווענד פאַר פרויען פון 4—5 נאָכמ.

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען.

צו אַלע שניידער־מייסטער אין לאָדז!

מיר מעלדען, אַז דינסטאָג, דעם 14־טען מאַי 1929 פינקטל. 8 אָווענט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל פיעטריקאָווער 20, די פייערליכע

ערעפנונג פון שניידער־צעך אין לאָדז

מיט וואַהלען פון אַ צעך־פערוואַלטונג.

גלייכצייטיג טיילען מיר מיט אַז היינט, זונטאָג, דעם 5/5 9 אָווענד קומט פאָר אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג וועגען צעך־ענינים.

די ארגאַניזיר־קאָמיסיע פון שניידער־צעך אין לאָדז

ציוניסטישע ארגאַנ. אין לאָדז | פילהאַרמאָניע זאַל נאַרוטאָוויטשאַ 20

דאָנערשטאָג, דעם 9 מאַי, 8.30 אָווענד קומט פאָר

אַ גרויסער ציוניסטישער מיטינג

מיט רעדעס אויף די טעמען: „ווירטשאַפטליכער אויפשוואונג אין ארץ־ישראל", „קאָנסאָלידאַציע פון ציוניזם אין פוילען"

וועלען אַרויסטרעטען די אָנפיהרענדע ציוניסטישע פערזענליכקייטען **דעפ. י. גרינבוים,** ראַטמאַן **ד"ר מ. הינדעס, ל. לעוויטע** און **דעפ. ד"ר ראָזענבלאַט.**

בילעטען שוין צו בעקומען אין ציוניסטישען ביוראָ (צעגעלניאַנאַ 4).

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט האָב איך דעם כבוד בעקאַנט צו מאַכען די ג. ק. אַז היינט, זונטאָג ד. 5 מאַי 6 אַ זייגער אָווענד ווערט געעפענט דער

קאַפע־רעסטאָראַן „פיקאַדילי" זאַוואַדזקאַ 1

(שייבלערס ניי־בוי)

דער לאָקאַל איז קאָמפאָרט איינגעאָרדענט לויט דעם נייעסטען סטיל. — דער ביז איצט בעקאַנטער מיט זיין געשמאַקע און גוטע קוך רעסטאָראַן „בריסטאָל" ווערט איבערגעטראָגען אין דעם ניי־ערעפענטען לאָקאַל און ווערט ווייטער געפיהרט אונטער דער זעלבער לייטונג און פאַר־קענער ווי אויך שטרענג כשר. — דער בופעט איז רייך פערזעהען מיט וואַרימע און קאַלטע צובייסען. — אין דעם זעלבען לאָקאַל איז ספעציעל איינגעאָרדענט אַ זאַל פאַר בעלער, באַנקעטען א. אז. וו. — אין בריסטאָל בלייבט ווייטער דאָס קאַפע.

אין דער האָפנונג, אַז די ג. ה. וועט מיר דאָס פערטרויען אויך ווייטער שענקען, אַטעמע איך מיט אַכטונג

ה. בערנהיים

בעמערקונג: אָנזאָגען דאָס לאָקאַל פליבטעט נישט קיינע בעשטעלונג.

ענטוואָפנונג-קאָנפערענץ פערענדיגט די ארבייט

גרויזאַמע ערד-ציטערניש אין טורקעסטאַן. — די צאָהל טויטע דערגרייכט 1000 מאַן.

גרויסע פערפלייצונגען אין מזרח-גאַליציען

עטוואָפנונג-קאָנפערענץ פערענדיגט די אַרבייט

גענף, 4 מאַי (ספּ.) די צוגרײטונגס-קאָמיסיע פון ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ האָט שוין אָנגענומען ענטגילטיגע רעזאָלוציעס. עס איז אָנגענומען געוואָרען דער אַמעריקאַנער פּראָיעקט, וואָס זאָגט פאָר, אַז אַלע מלוכות פערפּליכטען זיך צו בעגרענעצען זייערע בעוואָפנונגען. די רעגירונגען זענען מחויב צו פּובליקירען די אויסגאַבען, וואָס זיי מאַכען אויף בעוואָפנונגען.

דער דאָזיגער פּראָיעקט איז אַדורכגעגאַנגען מיט אַ גרויסער מעהרהייט. עס האָבען זיך פאַר איהם אַרויסגעזאָגט 22 מלוכות. דער פראַנצויזישער פאָרשטעהער האָט אויך מסכים געווען אין דערביי צוריקגעצויגען זיין אייגענעם פּראָיעקט. געגען פּראָיעקט האָבען זיך אַרויסגעזאָגט די פאָרשטעהער פון רוסלאַנד און כינא.

—o—

ערד-ציטערניש אין טורקעסטאַן

מאָסקווא. (ספּעצ.) דאָנערשטאָג האָט מען אין גאַנץ טורקעסטאַן געפיהלט אַ שטאַרקע ערד-ציטערניש. כמעט אַלע שטעט אַרום האָבען געליטען פון דער ערד-ציטערניש. אין אָס כאַבאַד זענען הונדערטער הייזער איינגעפאַלען. 26 פּערזאָן זענען פערוואונדעט געוואָרען. די שטאָט הערמאַב איז פולשטענדיג חרוב געוואָרען. 11 פּערזאָן זענען דערהרג'עט געוואָרען און 15 פּערזאָן זענען שווער פערוואונדעט געוואָרען. די היזקות זענען געוואַלדיג גרויס, בעזונדערס ביי דער פּערסישער גרעניץ.

• • •

מאָסקווא 4 מאַי (ספּעציעל) ווי מען איז מודיע פון אַטכאַרבאַד, איז דער צענטרום פון דער ערד ציטערניש אין דעם טייל פּערסיען, וואָס ליגט האַרט ביי דער טורקעסטאַנישער גרעניץ. די קאַטאַסטראָפע זאָל האָבען גורם געווען מורא'דיגע חורבות. אין דריי פּערסישע דערפער זענען אומגעקומען אַרום טויזענד נפשות. פיל דערפער זענען אויסגעגלייכט געוואָרען מיט דער ערד. אויף די הילפס-רופען פון דער אָרטיגער בעפעלקערונג האָט די טורקעסטאַנער-מאַכט אָרגאַניזירט אַ רעטונגס-עקציע וואָס פיהרט צו דער אומגליקליכער בעפעלקערונג לעבענס-מיטעל און מעדיצינישע הילף.

פּראָיעקט אָפּצושטעלען פולשטענדיג די עמיגראַציע קיין אַמעריקאַ.

ניו-יאָרק, 4. מאַי (י.ט.אַ.) סענאַטאָר בלעך האָט אַריינגעטראָגען אין סענאַט אַ פּראָיעקט אָפּצושטעלען פולשטענדיג די אימיגראַציע קיין אַמעריקאַ אויף 5 יאָהר.

פערפלייצונג אין מזרח-גאַליציען

סטאַניסלאַווו, 4. מאַי (ספּעציעל) דער גרויסער שטורם בעגלייט פון גוס-רעגענס האָט גורם געווען גרויסע פערפלייצונגען. די טייכען ביסטריצא און פּרוט זענען אַרויס פון די ברעגעס און פערגאָסען די אַרומיגע געגענדען. בעזונדערס בפדראָהט איז די אומגעגענד פון נאַדוואָרנא. אין נאַדוואָרנא זעלבסט האָט דער שטראָם צובראָכען די דאָרטיגע בריק.

סובאָטניקעס עמיגרירען קיין ביר-בידזשאַן

כאַבאַראָווסק. (טא) דאָ זענען אָנגעקומען 25 משפחות פון „סובאָטניקעס", וועלכע ווילען זיך בעזעצען אין ביר-בידזשאַן. אויב די פּיאָנערען-משפחות וועלען זיך געהעריג איינאָרדנען, וועלען קענען ביר-בידזשאַן אָנקומען פיל סובאָטניקעס פון צענטראַל-סיביר.

גאַנץ וואַרשאָ האָט זיך שוין איבערציינט

און אויך די לאָדזער, וועלכע קומען נאָך וואַרשא מוזן זיך איבערצייגען, אַז דער

עלעגאַנסטער יודישער

רעסטאָראַן אין וואַרשא

(נאָהנט פון באַהן-הויף)

איז דער רעסטאָראַן פון די פעראייניגטע גאַסטראָנאָמישע אנגעשטעלטע

„UNJA"

מאַניושקי 12, — ווינק מאַרשאַלקאָווסקאַ — טעלעפאָן 43-87

קאַסטענלאָז!

פון די דאָזיגע עלעגאַנטע דריי-רעהרען-שטרעקע-אָפּנעהמער געבען מיר אָפּ צוליב רעקלאַמע צירקא 5000 שטיק

קאָסטענלאָז און פראַנקאָ די אינטערעסאַנטען

די אַפּאַראַטען זענען מיט די בעסטע לאַמפּען און שפּולען פּערזען, בעדינגונג: קויף אונזער סאַלאָן-לויט-שפּרעכער אין דער העכסטער פולקאָמענער דיגונג צו סאָלידען דעטייל-פּרייז. אינטערעסאַנטען, וועלכע ווינשען צו בעקומען קאָסטענלאָז דעם דאָזיגען ערשטקלאַסיגען אַפּאַראַט, קענען זאָפאָרט צושיקען זייער גענויען אַדרעס צו:

G. Dehnik, Radio-Exporteur, Berlin Britz, Rudower-Allee

די פייערונגען פון 3. מאַי אין גאַנצען לאַנד זענען אַדורך זעהר אימפּאָזאַנט

דער סיים בעקומען סך-הכל 2 בילעטען צו די פייערונגען.

די פייערונגען אין דריטען מאַי זענען אין גאַנצען לאַנד אַדורך זעהר אימפּאָזאַנט. בעזונדערס פייערליך האָט אויסגעזעהען דער דריטער מאַי אין וואַרשא. אַלע הייזער זענען געווען דעקאָרירט מיט פאָהנען און מיט בילדער פון קאָשטשושקאָ'ן, מלוכה-פּרעזידענט און מאַרשאַל פּילסודסקי. אַרום 9 אַזייגער איז אין דער קאַטעדראַלע פאָרגעקומען אַ פייערליכער גאָטעס-דינסט. צום גאָטעס-דינסט איז געקומען דער מלוכה-פּרעזידענט, דער מיניסטאָרען-קאַבינעט און דער דיפּלאָמאַטישער קאָרפּוס.

נאָכ'ן גאָטעס-דינסט איז דער מלוכה-פּרעזידענט אין דער בעגלייטונג פון זיין סוויטע אָפּגעפאָהרען צום פּלאַץ יוזעף פּילסודסקי, וואו עס זענען געווען אויסגעשטעלט מיליטער-אָפּטיילונגען פון פערשידענע פאָרמאַציעס. גלייך ווי דער מלוכה-פּרעזידענט איז אָנגעקומען האָבען די אָרקעסטערס געשפּילט דעם נאַציאָנאַלען הימן. נאָכדעם איז פאָרגעקומען אַ דעפילאַדע פון מיליטער, מיט וועלכער עס האָט אָנגעפיהרט דער וויצע-קריגס-מיניסטער גענ. קאָנאַרזשעווסקי. אין דער לופט האָט זיך בעוויזען אַן עסקאַדרע אַעראָפּלאַנען, וועלכע איז אַרומגעפלויגען איבער דער גאַנצער שטאָט.

אין אָוונט איז אין דער אָפּערע געגעבען געוואָרען אַ ספּעציעלע פאָרשטעלונג לכבוד דעם יום-טוב.

אין דער סינאַגאָגע אויף טלאָמאַצקע איז פאָרגעקומען 10 פרוה אַ פייערליכע גאָטעס-דינסט, ביי וועלכער עס זענען געווען אָנוועזענד אַלע יודישע דעפּוטאַטען און די ראַטמענער פון וואַרשאַווער שטאָט-ראַט. אין נאָזשיק'ס שוהל איז אָפּגעריכט געוואָרען אַ גאָטעס-דינסט פאַר די יודישע זעלנער. דערביי האָט ראַבינער פּולקאַווניק מיזעס געהאַלטען אַ רעדע מעניני דיומא.

אויך אין אַלע אַנדערע שטעט פון פּוילען, ווי קראָקא, לעמבערג, פּויזען, לובלין א. א. וו. זענען די פייערונגען אַדורך זעהר אימפּאָזאַנט. אין אַלע שטעט זענען אָפּגעריכט געוואָרען גאָטעס-דינסטען אין די שוהלען און עס זענען געהאַלטען געוואָרען רעדעס וועגען דער בעדייטונג פון דעם נאַציאָנאַלען יום-טוב.

וואַרשא. (טעלעפאָניש) אין די סיים-קרייזען האָט אַרויסגערופען אַ פערוואונדערונג דער פאַקט, וואָס צו די פייערונגען, וועלכע זענען פאָרגעקומען אויפ'ן פּלאַץ יוזעף פּילסודסקי האָט מען צוגעשיקט צום סיים סך הכל 2 בילעטען.

גלייכצייטיג האָט אַרויסגערופען אַ שטאַרקע פערוואונדערונג דאָס, וואָס צו אַלע אויפנאַהמען, וואָס זענען איינגעאָרדנט געוואָרען לכבוד דער לאַטווישער דעלעגאַציע, וועלכע וויילט איצט אין וואַרשא, האָט מען נישט איינגעלאַדענט די פּרעזידיומס פון סיים און סענאַט. דערביי ווערט אין די פּאָליטישע קרייזען אָנגעוויזען, אַז דער גאַנצער בעזוך פון דער לעטישער דעלעגאַציע טראָגט איינגענטליך אַ כאַראַקטער פון אַ רעוויזיט אויף דעם וויזיט פון די פּוילישע פּאַרלאַמענטאַריער אין לעטלאַנד.

—o—

Bank Spółdzielczy Kupców i Przemysłowców w Łodzi

Spółdz. z org. odpow. Tel. 36-46

איז איבערגעצויגען געוואָרען פון פּיעטריקאָווער 41 אין צעגעלניאַנא 39 פראָנט 1-טער שטאָק

נעמט אָן וועקסלען, פּראָכטען און פערשידענע דאָקומענטען אויף אינקאַסאָ אויף אַלע פּלעצער אין גאַנץ פּוילען ביי אַ מינימאַלער פּראָוויזיע און צאָהלט אויס דעם זעלבען טאָג, וויזט איבער געלד אויף גאַנץ פּוילען, נעמט אָן וקלאַדען, איינלאַגען, נדן-געלטער און קלענערע אָבשפּאָרונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאַכט דיסקאָנטאָ און גיט אַרויס הלוואות אויף אינקאַסאָ

ערלעדיגט אַלעס פּינקטליך און רעעל!

די באַנק איז אָפען פון 9 ביז 2 מיטאָג

אַנאָנסען אין „לאָדזער טאָגעבלאַט" האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג

די לעצטע 3 טעג!!!

בילדער-אויסשטעלונג פון בעקאַנטען קונסט-מאָלער

משה אַפּעלבוים

אָפען טעגליך פון 10 פריה ביז 9 אין אָוונט. איינגאַנג 1 זלאָטי. — שילער און אַרבייטער פון פּראָפ. פעראיינען 50 גר. — גרופּען צו 0 : גר.

ציעכאָצינעק

דער בעוואוסטער לאַנגיעהריגער פּענסיאָנאַט מ. ראָזענבלום ווערט געעפענט דעם 15-טען מאַי אין ציעכאָצינעק Willa „Własna" ulica Dębowa

נאָהנט פון די בעדער און וואַלד, שעהנע, גרויסע, ליכטיגע, זוניגע, קאָמפאָרטאַבעלע צימערן מיט וואַסער-לייטונג און ראַדיאָ, אין שפּייז-זאַל מוזיק, געשמאַקע און גוטע שפּייזען, גוטע בעדינונג. בעשטעלונגען ווערען אָנגענומען ביז'ן 10-טען ד. ח. אין וואַרשא, מילא 20 וו. 43 און פון 10. אָן אויפ'ן אָרט פּענסיאָנאַט. אָדער שריפטליך

ווער ס'בעקומט איצט צוגעשיקט אַ נאָקאָז-פּלאַטניטשע אויפ'ן

פּאָדאַטעק אָבראָטאָווי

פאַר'ן יאָהר 1928

און געפינט אַנען, אַז מ'האָט איהם צו הויך אָבגעשאַצט, זאָל זאָפאָרט שרייבען אַ רעקורס דורכ'ן ביוראָ

„אַרגוס" זאַכאָדניע 36.

ד"ר לודוויג פאַלק

נאַווראָט 7, טעל. 28-67.

ספּעציאַליסט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען

נעמט אָן פון 10—12 און פון 5—7 נאָכמ.

ד"ר מ. קאַליש

צאָהן-אַרצט

זשעראָמסקיעגאָ (פּאָנסקאָ) 37

נעמט אָן פון 1—2 נאָכמ. און פון 7 ביז 8 אָוונט. זונטאָג און חגא פון 12 ביז 2 נאָכמ.

פּריוואַטע טאַנץ שולע פון די נייסטע טענץ

דיפּל. לעהרער י. ווייןטרויב

נעמט אָן איינשרייבונגען אויף איינצעלנע לעקציעס ווי אויך אין קאָמפּלעטען יעדען טאָג פון 10 פריה ביז 10 אָוונט

קילינסקיעגאָ 44

2-טער הויף פּאַרטער

די לעקציעס קומען פאָר אונטער דער פּערזענליכער לייטונג פון י. ווייןטרויב

בעמ. אַסיסטענט — רוטינירטער טענצער זשאַן-קינג.

Dr. Niewiażski

האָט זיך איבערגעצויגען אויף אַנדזשעיאַ 5, טעל. 59-40

נעמט אָן פון 8—10 פריה און פון 5—9 אָוונט. ספּעציאַל-אַרצט פאַר סיפיליס, טריפּער און מענער שוואַכע בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען. פאַר דאַמען ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.

Dr. med. A. Mazur

ספּעציעל-אַרצט פאַר אויערן, נאָז און האַלז-קראַנק ווי אויך שטום און שפּראַך-פעהלער

וואָסכאָדניאַ 65

איינגאַנג אויך דורך פּיעטריק. 46) טעל. 66-01

Dr. med. P. MARKOWICZOWA

ספּעציאַל-אַרצט, פאַר הויט האָאר און ווענערישע קראַנקהייטען

האָט זיך איבערגעצויגען אויף אַלעי 1-טען מאַי 37 :—: טעל. 66-35.

נעמט אָן פון 3 ביז 9.

הייל-קאָסמעטישער גאַבינעט.

Dr. Z. RAKOWSKI

ספּעציאַליסט פאַר אויערן, נאָז, האַלז, לונגען-קראַנקהייט

קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 27-81

שפּרעכשטונדען 12—2 און פון 5—7 נעמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 2 ביז 8 נאָכמ.

Dr. med. Albert Gotlib

אַקושער און ספּעציאַליסט פון פרויען-קראַנקהייטען

פּיעטריקאָווער 26, טעלעפ. 77-50

נעמט אָן פון 8—10 און פון 4 ביז 7 אָוונט.

Dr. med. Adam BENDER

Przejazd 30, Telef. 54-68.

ספּעצ. פאַר אינערליכע און האַרץ-קראַנקהייטען

נעמט אָן פון 5—7 נאָכמיטאָג.

0089

LEKARZ DENTYSTA D. SPERLING

przeprowadził się na ul. Zawadzką 1, tel. 43-06.

Dr. med. Rachela Lewi

ספּעצ. פון קינדער-קראַנקהייטען

נעמט אָן אין דער לעטשניצא „Vita". פּיעטריקאָווער 45, פון 8 ביז 4½ נאָכמ. — Tel. 47-44.

בלוטיגע שלאכטען אויף די גאסען פון בערלין

פארמעלע קאמפען צווישען קאמוניסטען און פאליציי. — די בלוטיגע נעכט פון 2-טען און 3. מאי. — 29 טויטע, העכער 1000 פערוואונדעטע. — אפגעשטעלט 3 קאמוניסטישע צייטונגען.

בערלינער מאכט ערקלערט בעלאגערונגס-צושטאנד

בערלין. (ספ.) אין דער נאכט פון מיטוואך אויפ'ן דריטען מאי האבען אין די ארבייטער-קווארטאלען נייקעלן און וועדינג זיך איבערגע'חזר'ט די גאסען-קאמפען צווישען דער פאליציי און די קאמוניסטען. ארום האלבער נאכט זענען די קאמפען דערגאנגען צום קולמינאציאנס-פונקט, אננעמענדיג א כאראקטער פון א פארמעלער שלאכט. די פאליציי האט און די קאמפען זיך בענוצט מיט געפאנצערטע אויטאמאבילען, מאשינען-געוועהר, און האנד-גראנאטען. די קאמוניסטען האבען אויפגעשטעלט באריקאדען און איבערגעריסען די טעלעפאן- און עלעקטרו-דראטען.

אין די גאסען איז געווען חושך מצרים און אין דער דאזיגער פינסטערניש האט מען געהערט א מורא'דיגע שיסעריי, וועלכע האט געדויערט ביז אין דער פרוה.

די פאליציי איז פארמאנט איבערגעגאנגען אין אנגריף, וועלענדיג פערנעמען די באריקאדען. די קאמוניסטען האבען געשטעלט אַן עקשנות'דיגען ווידערשטאנד. ערשט אין דער פרוה האט די פאליציי מיט דער הילף פון די געפאנצערטע אויטאמאבילען פערנומען איין באריקאדע נאך דער צווייטער און בעזעצט אלע גאסען מיט שטארקע פאליציי-פאטרולען.

בעת דער שיסעריי ביינאכט זענען א סך געוועלבער, וואס האבען זיך געפינען אין די דאזיגע קווארטאלען, צורא־בירט געווארען.

אין צוזאמענהאנג מיט די געשעהענישען אין די לעצטע טעג, האט דער קאמענדאנט פון דער בערלינער פאליציי ערקלערט אין די ארבייטער-קווארטאלען אין נייקעלן און וועדינג בעלאגערונגס-צושטאנד. די בעוועגונג אויף די גאסען איז ערלויבט נאר ביז 9 אווענד.

„ווער עס וועט זיך געפינען אויף דער גאס נאך 9 אווענד, דער איז נישט זיכער מיט'ן לעבען — אזוי זאגט זיך אין דער פעראָרדנונג פון פאליציי-קאמענדאנט. דריי מענשען מעגען נישט שפאצירען צוזאמען. די טירען און די פענסטער פון די וואוינונגען מוזען 9 א זייגער זיין פערמאכט.

די קאמוניסטישע צייטונגען „ראטע פאהנע" און „פאלקס-עכא" זענען אויף דריי וואכען צייט פערמאכט געווארען.

צוזאמען זענען פון די גאסען-קאמפען אומגעקומען 21 פערזאן. פערוואונדעטע זענען פאראן ביז 150 און הערך טויזענד פערזאן זענען ארעסטירט געווארען.

בערלין, 4 מאי (ספ.) די לעצטע נאכט פון 3. אויפ'ן 4. מאי, האבען זיך ווידער בעגונט די קאמפען אויף די בערלינער גאסען. אובער וועלכע עס איז ערקלערט געווארען בעלאגערונגס-צושטאנד.

אויף דער פאלקס-שטראסע האבען די קאמוניסטען אונטערן שוץ פון דער געדיכטער פינסטערניש אויפגעשטעלט גאנצע באריקאדען. צו דעם צוועק האבען זיי ארויסגעריסען גאנצע שטיינער-פליטען פון גאסען-ברוק. די פאליציי, וואס האט זיך געווארפען צו פערנעמען די אויפגעשטעלטע באריקאדען, איז געווען בעוואפענט מיט אלע נייעסטע מלחמה-מכשירים. זיי האבען געטראגען שטאל-העלמען און אין די הענד געהאלטען גראנאטען, גרייט צום ווארפען.

ארום האלבער נאכט, האבען די קאמוניסטען אונגעווארטעט זיך געווארפען אויף די פאליציישע באריקאדען און זיי פערנומען. די פאליציי איז דאן אינגאנצען ארויסגעשמיסען געווארען פון די גאסען הערמאנשטראסע און שטיינמעצשטראסע. עס איז ענטשטאנען א געוואלדיגע שיסעריי.

די קאמפען זענען געפירט געווארען מיט אן'אויסערגעוועהנליכער און ווילדער ערבימערטקייט. די פאליציי איז געווען געצוואונגען אויפצושטעלען רוזיגע באריקאדען און פערצוימונגען פון שטעכעל-דראטען אויף זיך צו פערטיידיגען. אויף די גאסען, וואו ס'זענען די פערגאנגענע נאכט פארגעקומען קאמפען, האט פאליציי אויפגעשטעלט אויף די דעכער פעלד-רעפלעקטארען און מאשינען געווער.

דאס בעגונצען אך מיט פאנצער-אויטאמאבילען איז געווען פאר דער פאליציי כמעט אונמעגליך, ווייל די קאמוניסטען האבען ספעציעל אומגעווארפען אלע סלופעס פון די גאז-לאמפען און דערצו נאך פערווארפען די גאסען מיט ביימער, שאפענדיג דערמיט קונסטליכע שטערונגען.

די קאמפען האבען זיך פערצויגען א גאנצע נאכט. 4 פארטאגס איז שטיל געווארען.

אין דער פרוה האבען די גאסען, וואו עס האבען זיך ביינאכט אפגעשפילט די מורא'דיגע סצענעס, מיליוויי צוריק בעקומען זייער נארמאלען אויסזעהן. אויף די גאסען האבען זיך בעוויזען די איינוואוינער מיט נישט אויסגעשלאפענע און דערשראקענע פנים'ער. קינדער האבען זיך געשפילט אויף די באריקאדען און אויפגעקליבען די אויסגעשאסענע קוילען.

ארום 6 פרוה האט מען ערשט בעזייטיגט די באריקאדען. ביי די רוגען פון די גאסען זענען אויסגעשטעלט געפאנצערטע אויטאמאבילען.

מיט די נעכטיגע קאמפען האבען זיך בעדייטענד פערגרעסערט די צאהל קרבנות. ביז איצט איז פעסטגעשטעלט געווארען 29 טויטע. די צאהל פון שווער פערוואונדעטע, וועלכע געפינען זיך אין די בערלינער שפיטעלער, ווערט אנגעגעבען אויף 175. די צאהל פון די לייכט פערוואונדעטע לאזט זיך נישט פעסטשטעלען; ווי מען איז זיך משער גרייכט זי ביז 1000 מאן.

בערלין, 4 מאי (ספ.) אין משך טאג זענען נאך פארגעקומען אויף איייניגע ערטער אין קווארטאל נייקעלן שיסערייען. די פאליציי האלט די לאגע פאר גענצליך בעהערשט. עס זענען פארגעקומען פיל ארעסטען און רעוויזיעס. אויף איינציגע ערטער זענען געפונען געווארען גרעסערע זאפאסען געוועהר.

צווישען די דער'הרג'עטע געפינט זיך אן'אויסטראלישער זשורנאליסט און א מיטארבייטער פון דער „פאסישער צייטונג". אפיציעל איז נאך נישט פעסטגעשטעלט געווארען די צאהל טויטע און פערוואונדעטע.

די קאמוניסטען האבען היינט ערקלערט אַן'אלגעמיינעם שטרייק. מען רעכענט אבער, אז ער וועט זיך נישט איינגעבען. אויפ'ן ארט פון די פערמאכטע קאמוניסטישע צייטונגען איז היינט ארויס א נייע צייטונג א. נ. „קלאסען קאמף".

דעמאנסטראציעס און פראטעסט-מיטינגען אין ווארשא

געגען אנפאל אויף די פוילישע ארטיסטן אין אפעלן

דער דייטשער „פען-קלוב" געגען די אפעל'ער שאוויניסטען

ווארשא. (טעלעפאניש) אין צוזאמענהאנג מיט'ן אנפאל פון די דייטשע שאוויניסטען אויף די פוילישע ארטיסטען, וואס האבען געגעבען א פארשטעללונג אין אפאלא, האט דער פעראיין פאר פערטיידיגען די מערב-קרעסען ארגאניזירט אויפ'ן טעאטער-פלאץ א גרויסען פראטעסט-מיטינג. אין דאזיגען מיטינג האבען זיך בעטייליגט ביז 15 טויזענד פערזאן. נאך די רעדעס, אין וועלכע מ'איז ארויסגעטרעטען אויפ'ן שארפסטען אופן געגען דער ברוטאלער האנדלונג פון די דייטשען, זענען אנגענומען געווארען רעזאלוציעס, אין וועלכע עס ווערט געפאדערט אנצווענדען געגענשריט לגבי די דייטשען אויפ'ן פאליטישען, קולטורעלען און עקאנאמישען געביט. עס ווערט למשל געפאדערט צו בעזייטיגען תיכף פון פוילען די דייטשע אפטאנטען, צו בויקאטירען די דייטשע סחורות, פערמאכען די דייטשע טעאטערס אין פוילען, בויקאטירען די דייטשע קור-ערטער, דייטשע פילמען א.ד.גל.

נאכ'ן אננעמען די דערמאנטע רעזאלוציעס האט זיך פארמירט א צוג, צו וועלכען עס האט זיך אנגעשלאסען א גרויסער טייל פון דער אקאדעמישער יוגענד. בעת'ן צוג זענען געווארפען געווארען פערשידענע לאזונגען געגען די דייטשען און עס זענען געטראגען געווארען ענטשפרעכענדע טראנספארענטען. די גאסען נעבען דעם דייטשען קאנסולאט זענען געווען בעוואכט מיט פאליציי, כדי נישט צו דערלאזען די דעמאנסטראנטען צום בנין פון קאנסולאט. די דעמאנסטראנטען, נאכ'ן אדורכמארשירען איינציגע גאסען, זענען זיך רוהיג פונאנדערגעגאנגען.

דער פעראיין צו פערטיידיגען די מערב-קרעסען ארדענט איין אזעלכע פראטעסט-מיטינגען און דעמאנסטראציעס אין א ריהע גרעסערע שטעט פון פוילען.

בערלין. (ספ.) דער דייטשער „פען-קלוב" האט אין צוזאמענהאנג מיט'ן אינצידענט אין אפאלא צונויפגערופען א אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג אויף וועלכער עס איז בעשלאסען געווארען איבערצושיקען צום פוילישען „פען-קלוב" אין ווארשא פאלגענדען בריף:

„דער דייטשער „פען-קלוב" פעראורטיילט אויפ'ן שארפסטען אופן דעם אטענטאט פון נידריגען גייסט, וואס איז אויסגעפיהרט געווארען אין אפאלא. מיר דריקען אויס אונזערע קלאגען און ווארשא אונזער בעדויערען. מיר האפען, אז אונזערע בעמיהונגען צו שאפען א מעהר מענשליכערע אטמאספערע צווישען די פעלקער, וועלען נישט געשטערט ווערען דורך נארישע ארויסטריטען. אין עקעא פון אייראפעאישען כאאס איז די קונסט אן'אינזעל. מיר טארען נישט דערלאזען דערצו, אז די מיטגליליעס פון די אונטערהעצער זאלען פערפלייצען די דאזיגע אינזעל".

—0—

וועלכע אונלעגאלע עמיגראנטען

וועלן קענען פערבלייבן אין די פעראייניג. שטאטען?

וואשינגטאן. (יטא) דער ארבייטס-דעפארטאמענט האט פערעפענטליכט א רייהע רעגולירונגס-אינסטרוקציעס אין דער פראצעדור פון לעגאליזירען די אימיגראנטען, וואס האבען אונלעגאל איינגעוואנדערט אין די פעראייניגטע שטאטען ביז'ן 3. יוני 1921. די לעגאליזאציע זאל אנגעווענדעט ווערען לגבי אימיגראנטען, וואס ענטשפרעכען פאלגענדע 6 פאדערונגען:

1) דער אימיגראנט דארף זיין א פרעמדער, וואס קען זיך נישט וועהלען קיין בירגערשאפט פון אַן'אנדער לאנד,

2) ענטשפרעכט די אלגעמיינע בעדינגונגען פון בעקומען שטענדיגע [illegible] רעכט אין לאנד.

3) איז אנגעקומען אין די פעראייניגטע שטאטען פאר דעם 3. יוני 1921

4) האט געוואוינט אהן איבעררייסונג וועניגסטענס 5 יאהר אין די פעראייניגטע שטאטען.

5) האט פאר דער גאנצער צייט געהאט א גוטע מאראלישע אויפפיהרונג.

6) דער אימיגראנט איז נישט פעראורטיילט געווארען צו דעפארטאציע.

עלילת-דם העצע אין אחרון של פסח הינטער קראקא.

קראקא. 3. מאי. (יטא) אין אחרון של פסח האט זיך אין נאווי-טארג, אונטער קראקא, פערשפרייט א קלאנג, אז די דינסט פון דארטיגען יודישען סוחר זוננער איז נעלם געווארען אויף א געהיימניספולען אופן. גלייך האבען פערשידענע טונקעלע עלעמענטען אנגעהויבען צו פערשפרייטען קלאנגען, דאס די דינסט איז פערנארט געווארען אין קעלער און דארט ערמארדעט געווארען צוליב ריטועלע צוועקען.

די דאזיגע קלאנגען האבען זיך שנעל פערשפרייט איבער די שכנות'דיגע דערפער און דערגרייכט ביז זאקאפאנע. צום גליק אבער האבען זיי נישט ארויסגערופען קיין ערנסטע פאלגען. די אויספארשונג, וואס איז גלייך דורכגעפיהרט געווארען דורך דער פאליציי, האט פעסטגעשטעלט, דאס די דינסט איז פרייוויליג ארויס פון וואוינונג און קיין שום עולה איז איהר נישט געשעהען.

אנ'עהנליכע העצע אויף דעם זעלבען בארען האט מען אויך געפרובט מרצובען אין דארף פושאנא ניזשנא, וואו עס איז פערשוואונדען געווארען א קליין קריסטליך יונגעל. ארום דעם דאזיגען פאקט האט מען גלייך אנגעהויבען צו וועבען פערשידענע אומגעלומפערטע קלאנגען וועגען א ריטואל-מארד. מיט א פאר שעה שפעטער איז אבער דאס קינד געפונען געווארען און, ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען, האט מען עס פערהאלטען אין דארטיגען קריסטליכען זגיעשעפט.

דער „דזשאינט" אפגעשטעלט זיין טעטיגקייט אין אונגארן

בודאפעסט. (יטא) לויט דעם בעשלוס פון דער צענטראלע האט דער „דזשאינט" ענדגילטיג ליקווידירט זיין טעטיגקייט אין אונגארן.

האנדעלס-בילאנס פון ארץ-ישראל

ירושלים. (יטא) עס זענען פערעפענטליכט געווארען די ציפערן פון האנדעלס-בילאנס פון ארץ-ישראל פאר'ן חודש יאנואר 1929. דער אימפארט האט אין משך פון דעם חודש בעטראגען 667.407 פונט אין פערגלייך מיט 548.866 פונט אין יאנואר 1928. דאגעגען דער עקספארט פון ארץ-ישראל האט בעטראגען 175.692 פונט לגבי 211,846 פונט אין יאנואר 1928.

הוראגאן אומגעברענגט 19 שול-קינדער.

הונדערטער קינדער זענען שווער פערוואונדעט.

ניו-יארק. (ספ.) אין שטעטעל רייא קאוו (ווירגיניא) האט דער הוראגאן, וואס האט זיך געטראגען איבער דער געגענד חרוב געמאכט א שול-געביידע, 19 קינדער זענען דער'הרג'עט געווארען און הונדערט קינדער האבען בעקומען שווערע וואונדען.

אין קאלומבוס האט דער הוראגאן אומגעווארפען א טורעם אין תפיסה, פון וואס 4 ארעסטאנטען זענען דער'הרג'עט געווארען און 6 האבען בעקומען שווערע וואונדען. 12 ארעסטאנטען זענען אנטלאָפען.

אין מעקסיקא האט דער הוראגאן חרוב געמאכט פיל פלאנטאציעס און א סך הייזער זענען איינגעפאלען.

נייע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין א"י

חיפה. (יטא) דא זענען געגרינדעט געווארען 2 נייע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען. די ה"ה קארקאבי און יאבור האבען געעפענט א קעסטלעך פאבריק, וואס וועט בעשעפטיגען 50 ארבייטער. די ה"ה מילער ענד קאמפ. האבען געעפענט א פאבריק פון זייער-שפאר מיט א קאפיטאל פון 5.000 פונט.

מורא'דיגער פאגראם אין א יודישען שטעטעל אין ליטא

כוליגאנישע פאשיסטען פאגראמירען און ראבירען די יודישע בעפעלקערונג. — פיל פערוואונדעטע און דער'הרג'עטע

קאוונא. (יטא) אחרון של פסח האבען בעוואפענטע ליטווישע פאשיסטען ארגאניזירט א בלוטיגען פאגראם אין דעם שטעטעל נעווי (קרייז קאוונא), וואס צעהלט סך-הכל 17 יודישע פאמיליעס. די בעוואפענטע כוליגאנעס זענען בעפאלען די שטעטעלדיגע יודען, געשלאגען און געשאסען, נישט שוינענדיג אפילו קיין עלטערע פרויען און קינדער. די שווארץ-מאה'ניקעס האבען זיך נישט בעגנוגענט מיט שלאגען. זיי האבען אויך ראבירט יודיש חאב און גוטס און דעמאלירט יודישע הייזער. א קרבן פון די רוצח'ישע הענד איז געפאלען דער 40 יעהריגער דוד שלאכטויל, וועלכער האט געפרובט פערטיידיגען דעם כבוד פון זיין בעפאלענער פרוי. די כוליגאנעס האבען איהם אויפ'ן ארט געשאסען אויף טויט.

פון פאגראם האט געליטען פיזיש און מאטעריעל א העלפט פון דער יודישער בעפעלקערונג.

בעת אין שטעטעל איז אנגעקומען פאליציי, האבען די כוליגאנעס עס שוין געהאט פערלאזט. דערוויל איז קיינער פון די כוליגאנעס נישט [illegible] געווארען.

די ידיעה האט ארויסגערופען א [illegible] ערשיטערונג [illegible] יודענטום. מען [illegible] ליטווישע כוליגאנישע [illegible] אויסגעשטעלט פיל יודישע [illegible] [illegible]

שענדליכער עלילת-דם אין מעמעל

א קריסטליכע דינסט פערטשאדעט זיך מיט גאז. — כוליגאנעס מאכען דערפון אַן'עלילת-דם העצע

דער פאגראם אין שטעטעל קראטינגען

צום „בערלינער טאגעבלאט" מעלדעט מען פון קעניגסבערג די גענויע פרטים פונ'ם שענדליכען עלילת דם, וואס איז פארגעקומען דעם ערשטען טאג פסח אין מעמעל, און וואס האט זאגאר ארויסגערופען א בלוטיגען פאגראם אין שטעטעל קרעטינגען, וואו די גאנצע יודישע בעפעלקערונג איז פערוואונדעט און צושלאגען געווארען.

דעם 6-טען אפריל ביינאכט האט דער יודישער סוחר שחור אין מעמעל פלוצלינג אויפגעקומען פונ'ם שלאף און דערפיהלט א שטארקען גאז-גערוך. א בעאונרוהיגטער האט ער אויפגעוועקט די שטוב-מענשען און אלע האבען זיך געלאזט צו דער טיר פון דער קוך, פון וואַנען עס האט זיך געפיהלט. ארייננקומענדיג אין דער קוך האבען זיי בעמערקט, אז דאס רעהרעל פון דער גאז-קוך איז אביסעל אויפגעדרעהט און פון דארט שפארט ארויס דער גאז. שטארק דערשראקען זענען זיי אריין אין שכנות'דיגען צימערל, וואו עס שלאפט די קריסטליכע דינסט און דערשראקענע האבען זיי בעמערקט, אז די דינסט ליגט אויפ'ן בעט מיט זעהר שוואכע סמנים פון לעבען. די שטוב-מענשען האבען תיכף גערופען דעם דאקטאר האגעמאן, וועלכער האט זי שוין אבער, לײדער, נישט געקאנט אפראטעווען, ווייל זי איז שוין געווען אינגאנצען פערטשאדעט פונ'ם גאז. א חוץ דער דינסט איז אויך פערטשאדעט געווארען שחור'ס 7 יעהריגער זוהן דוד'ל, וועלכער איז געשלאפען אין זעלבען צימער פון דער דינסט. דאס יונגעל איז אבער נאך געלונגען אפצוראטעווען.

וועגען דעם טראגישען פאל האט מען געמאלדען דער פאליציי און די פראקוראטור, וועלכע האט נאך אַן'אויספארשונג ארויסגעגעבען דעם טויטען קערפער קובר צו זיין. דאן האט שחור געמאלדען די קרובים פון דער דינסט וועגען איהר טראגישען טויט. די קרובים זענען אראפגעקומען פונ'ם דארף, קובר געווען די פערשטארבענע און צוריקגעפאהרען אין דארף אריין. ווען זיי זענען צוריקגעקומען אין דארף אריין און דערצעהלט דעם ארטיגען גלח וועגען דעם אונגליק, וואס האט זיך פערלאפען מיט זייער קינד, האט דער גלח זיי געזאגט, אז די מעשה איז נישט גלאטיג. ס'איז פאר פסח און יודען האבען זי אודאי ערמארדעט צו בענוצען איהר בלוט אויף מצות. מעהר האט מען נישט געדארפט. די ידיעה וועגען דער געקוילעטער שיקסע האט זיך תיכף פערשפרייט איבער די ארומיגע דערפער און איבער די מעמעלער יודען האט געהאנגען דאס מיטעלאלטערליכע געשפענסט פונ'ם בלוט-בלבול. די האלטונג פון די מעמעלער פראקוראטור, האט אויך צוגעגאסען בוימעל אויפ'ן פייער. די פראקוראטור האט נעמליך געהייסען אויפגראבען די דינסט פונ'ם קבר און אדורכפיהרען א מעדיצינישע עקספערטיזע, וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז אויפ'ן טויטען קערפער זענען נישט פערהאן קיין שפורען פון שטעכער אזוי, אז דא קען נישט זיין קיין רייד וועגען בלוט-צאפען נ'יש. די פראקוראטור האט וועגען דעם פערעפענטליכט א קאמוניקאט און דער פרעסע און דער עלילת דם איז זעלבסט-פערשטענדליך צורונגען ווי א זייפען-בלאז. די מעמלער יודען האבען אבער איבערגעלעבט א שרעקליכען פסח און און קראטינגען איז זאגאר געקומען צו א פאגראם.

עלילת-דם דיסקוסיעס אין ביירישן לאנדס-טאג.

בערלין, 4 מאי (יט") אין ביירישען לאנדטאג איז פארגעקומען א דיסקוסיע וועגען ריטואל-מארדען ביי יודען. די נאציאנאל-סאציאלע דעפוטאטען זענען ארויסגעטרעטען מיט שארפע אנטיסעמיטישע רעדעס. דערויף האט גענומען א ווארט דער קולטוס-מיניסטער, וועלכער האט ערקלערט, אז די פארשטעהער פון די יודישע קהלות האבען זיך בעקלאגט געגען דער עלילת-דם העצע און און מאניו. דער מיניסטער האט ווייטער ערקלערט, אז מ'דארף אנווייזען די שול-יוגענד אויף דער אונזיננקייט פון עלילת דם. מ'דארף איינמאל פאר אלעמאל פערשטעהן, ערקלעהרט דער בילדונגס-מיניסטער, אז די יודען זענען גלייכבערעכטיגטע מיטגלידער און לאנד.

לאדזער טאגעבלאט

דער רעדאקטאר נעמט-אן פון 6 ביז 7 אין אוונט.
נישט געדרוקטע מאנוסקריפטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אדרעס: Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16, Skrz. poczt. 16
טעלעפאנען: פון רעדאקציע 57. אדמיניסטראציע 47.

מאניו'ס רעגירונג אין רומעניען האט זיך גענומען וואקלען

נאך די האָניג חדשים, האבען זיך איצט אנגעהויבען שווערע טעג פאר דער רעגירונג פון דעם רומענישען פויערים פיהרער מאניו נאך די געוואלדיגע נצחונות, וואס מאניו האט אפגעהאלטען ביי די פארלאמענטס-וואהלען, ביים בעקומען אנ'אויסלענדישע הלואה, ביי די פערשידענע נאציאנאליטעטען, וואס וואוינען אין רומעניען, האבען זיך לעצט'נס גענומען וואקלען די יסודות פון מאניו'ס רעגירונג.

פערשידענע קלאגען געהען איצט ארום אין רומעניען, וועלכע קענען נישט גענוי קאנטראלירט ווערען און מ'קען נישט בעשטעטיגען, וויפיל אמת זיי ענטהאלטען אין זיך, אבער זיי זענען זעהר כאראקטעריסטיש, מחמת זיי בעווייזען, אז דער באדען אונטער מאניו'ס פיס איז שוין מעהר נישט אזוי זיכער, ווי פריהער.

אזוי, למשל, פערשפרייטען די אפאזיציאנעלע קרייזען קלאגען, אז בקרוב וועט טיטולעסקו איבערנעהמען דעם מיניסטער-קאבינעט און בילדען אנ'אויסערגעוועהנליכע נאציאנאלע רעגירונג. די פערשפרייטער פון די דאזיגע קלאגען מאטיווירען מאניו'ס דימיסיע, וועלכע מאטיווירען מאניו'ס דימיסיע, וועלכע דארף קומען צוליב דעם, וואס די ווירטשאפטליכע לאגע אין לאנד ווערט ערגער נישט קוקענדיג אויף דער בעקומענער אויסלענדישער הלואה. די געלדער פון דער הלואה ווערען פערווענדעט אויף אינוועסטיציעס און עס פיהלט זיך איצט נאכמעהר, ווי פריהער, א מאנגעל אין מזומנים.

דאס לאנד נויטיגט זיך אין נייע הלואות, און די מאניו-רעגירונג איז נישט בכח אזעלכע צו בעקומען. די רעגירונג וואלט געקענט איינשפארען 6 מיליארד ליי יעהרליך, ווען זי זאל רעדוצירען דאס בעאמטענטום מיט 20 ביז 30 טויזענד פערזאן, אבער די מאניו-רעגירונג איז צו שוואך דאס אדורכצופיהרען.

אזעלכע און אנדערע מאטיוון ווערען ארויסגערוקט מצד די געגנער פון דער איצטיגער רעגירונג, בעזונדערס מצד די ליבעראלען, וועלכע ווילען צוריק כאפען זיך צום רעדעל. דערמיט וואס די פויערים-פארטיי ליקווידירט נישט אפ די דאזיגע קלאגען, ווערען זיי נאטירליך נאכמעהר פערשטארקט, און די ליבעראלען רעדען שוין גאנץ ערנסט וועגען טיטולעסקו'ן אלס דעם קומענדיגען רומענישען פרעמיער-מיניסטער. מ'שמועסט אפילו, אז די מיליטער לייט גרייטען צו אנ'אטענטאט, און זיי ווילען מיט כח פערכאפען די מאכט. איבער'ן רומענישען אויסגעלייטערטען הימעל האבען זיך כמארעס פערצויגען און זאגען אן א שטורם. צי וועט אבער צו אזא שטורם קומען? די לעצטע ידיעות בעווייזען, אז די פויערים פארטיי גרייט זיך נישט ארויסצולאזען מיט גוטען די מאכט פון דער האנד. אין זיבענבירגען ווערען ארגאניזירט פרייוויליגע פויערים-ארגאניזאציעס, וועלכע בעקומען א מיליטערישע אויסשולונג. דאס ארגאניזירען אזעלכע פרייוויליגע בעווייזט, אז מאניו וועט נישט פרייוויליג ארויסלאזען דעם רודער פון דער האנד. פון די צווייטער זייט בעווייזט עס אבער, אז אין „קעניגרייך דענעמארק איז עפעס קאליע געווארען".

און א שאד, מחמת די גאנצע דעמאקראטיע און אייראפא בעציהט זיך מיט אמת'ער סימפאטיע צו דער דעמאקראטישער פויערים רעגירונג אין רומעניען.

בן-משה.

סטאלין בעזייטיגט שיינמאנ'ען

דעם איינפיהרער און פערפעסטיגער פון דער סאוועטישער וואלוטע, ווייל ער געהער צו דער רעכטער אפאזיציע

דער בעוואוסטער סאוועטישער עקאנאמיסט אהרן שיינמאן, וועלכער האט זיך קונה שם געווען דערמיט, וואס ער האט געשאפען און פערפעסטיגט די נייע סאוו. וואלוטע דעם טשערוואניעץ, איז אויך לעצטענס ארייגעפאלען אין צומחן ביי סטאלינען און ער איז ארויס אין דעמיסיע.

שיינמאן איז נוטה מעהר צו דער רעכטער אפאזיציע און סטאלין האט שוין לאנג אויף איהם אנ'אויג. ער האט איהם נאך געוואלט בעזייטיגען מיט א יאהר צוריק, שיינמאן איז אבער בעליבט געווען דערמיט, וואס ער האט פערפעסטיגט די סאוו. וואלוטע און סטאלין האט זיך דערמיט געמוזט רעכענען. ער איז אבער געפאלען אויף אנ'אנדער עצה, ווי אזוי איהם אונשעדליך צו מאכען. ער האט איהם ארויסגעשיקט קיין אמעריקא צו שאפען דעם באדען פאר א סאוועטישער הלואה.

וועגען שיינמאנ'ס טעטיגקייט אין וואשינגטאן האט שוין די פרעסע זעהר פיל געשריבען, ער איז דארט געווען א שעהנע פאר חדשים. אנגעקניפט בעציהונגען מיט די אמעריקאנער פינאנציערען און מיט א פאר וואכען צוריק איז ער אפגעפאהרען אהיים קיין רוסלאנד. אויס'ן וועג האט ער זיך אפגעשטעלט אין בערלין, וואו ער האט זיך צוגעקיהלט און געמוזט ליגען צו בעט. אונטער דער צייט האט ער זיך בעקענט מיט דער סיטואציע אין דער היים און דערוואוסענדיג זיך, אז די לאגע פון דער רעכטער אפאזיציע איז נישט קיין גלענצענדע, האט ער ארויסגעשיקט א בריף קיין מאסקווע, אז מען זאל איהם פערלענגערן דעם אורלויב אויף 3 חדשים, ווייל ער וויל זיך קורירען אין דייטשלאנד. גלייכצייטיג האט ער ארויסגעשיקט א ראפארט וועגען זיין רייזע קיין אמעריקא און ער מעלדעט, אז די אמעריקאנער פינאנסיסטען זיינען גרייט צו געבען רוסלאנד א גאנץ גרויסע הלואה נאר אויף די בעדינגונגען, אז מען זאל נישט פיהרען קיין אינדוסטריאליזאציע-פאליטיק.

דערמיט האט ער געגעבען אנצוהערען אז די סאוויעט-רעגירונג דארף זיך פיהרען לויט די אנווייזונגען פון דער רעכטער אפאזיציע. אלס ענטפער אויף דעם ראפארט האט ער בעקומען דעמיסיע און אויף זיין ארט איז בעשטימט געווארען דער בעוואוסטער קאמוניסט פיאטאקאוו, וועלכער איז אמאל געווען טראצקיס אנ'אנהענגער און לעצטענס — א בעל-תשובה.

אט אזוי בעקעמפט סטאלין זיינע געגנער פון רעכטס און פון לינקס.

55-יעריגער יוד אויסגעברענט די אויגען פון א יונג יודיש מיידעל

ראוונא. פארוגען פרייטאג האט זיך אין ראוונע אין א פריזיר-אנשטאלט אפגעשפילט א טראגישע סצענע. אין פריזיר-אנשטאלט האט געארבייט אלס מאניקוריסטקע א יונג-יודיש מיידעל יוסטע גארבער. אין איהר האט זיך פערליבט איינער פון די געסט א געוויסער מאיר בערענזאן, א סוחר אין עלטער פון 55 יאהר, א מאן פון א פרוי א טאטע פון עטליכע קינדער. דאס מיידעל האט לכתחילה „א ביסעל" געפלירטעוועט מיט'ן אלטען און סוף-כל-סוף איהם „געלאזט שטעהן", שליסענדיג נייע קאנטשאפטען מיט יונגערע מענער. דאס האט דעם אלטען ארייגעבראכט אין א שטארקע איפערזוכט און ארייגקומענדיג פארוגען פרייטאג אין פריזיר-אנשטאלט האט ער ארויסגעכאפט א פלאש וויטריאל און אפגעגאסען דאס פנים און די אויגען פון זיין געליבטע.

יודישע ניעס

ערשטער בודזשעט פון דער „דזשואיש איידזשענסי". וועט בעטרעפען א מיליאן פונט

ירושלים. (יטא) דא איז פארגעקומען א זיצונג פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין ארץ-ישראל מיט'ן אנטייל פון פראפ. ווייצמאן און ה' פעליקס ווארבורג. ה' יוליוס סימאן האט רעפערירט דעם ערשטען בודזשעט פון דער „דזשואיש איידזשענסי", וואס ווערט בערעכענט אין דער הויך פון א מיליאן פונט. דער רעפערענט האט דערביי בעריקזיכטיגט די עמפעהלונגען פון דער עקספערטען-קאמיסיע פאר ארץ-ישראל. די לידערס פון די אמעריקאנער נישט-ציוניסטען זענען אויף דער זיצונג גערופען געווארען צו שאפען זייער אנטייל אין בודזשעט פון דער „איידזשענסי" אין דער הויך פון 60 פראצענט.

די קאנדידאטור פון הערבערט לעהמאן אויפ'ן פאסטען פון ניו-יארקער גובערנאטאר

ניו-יארק. (יטא) ווי מען טיילט מיט ווערט דער איצטיגער ניו-יארקער וויצע-גובערנאטאר און בעקאנטער יודישער כלל-טוער הערבערט לעהמאן בעטראכט פאר דעם ערשטען קאנדידאט פון דער דעמאקראטישער פארטיי אויף דעם פאסטען פון ניו-יארקער גובערנאטאר אין יאהר 1930. דער איצטיגער גובערנאטאר פראנקלין רוזוועלט האט בדעה צו פערנעמען זיין פאסטען נישט לענגער ווי 2 יאהר.

ארץ-ישראל-רעגירונג פארשט די תפילה-מנהגים ביים כותל מערבי

ירושלים. (יטא) דער ירושלים'ער דיסטריקט-קאמיסאר האט זיך געווענדעט צו דער רבנות הראשית מיט אנ'אנפראגע וועגען די תפילה-מנהגים ביים כותל-מערבי. אין צוזאמענהאנג דערמיט איז אפגעהאלטען געווארען א געמיינזאמע זיצונג פון די רבנים הראשים מיט דער עקזעקוטיווע פון ועד-הלאומי, אויף וועלכער עס איז פעסטגעשטעלט געווארען דער ענטפער אויף דער אנפראגע פון דער רעגירונג.

דער פעטערבורגער יודישער דעמאקראט

לכבוד ד"ר לעא בראמסאן צו זיין 60. געבורטסטאג

שוין לאנג צייט געהט שרייבען די געשיכטע פון יודישען ישוב אין פעטערבורג און זיין ראלע אין געזעלשאפטליכען לעבען פון רוסישען יודענטום. פונקט אזוי ווי די יודישע ווילנע האט געפונען איהר מאנאגראף (שמואל יוסף פינס „קריה נאמנה") האט אויך דער יודישער פעטערבורג פערדינט, אז יודישע מומחים זאלען איהם אפגעבען זייער ספעציעלע אויפמערקזאמקייט. אין דער געשיכטע פון יודישען פאלק שפילען השפעה'דיגע שטאטישע צענטערן זעהר א גרויסע ראלע, און אויב מען מאג בכלל נישט פערבייגעהן אפילו פון ארכי-דעמאקראטישען שטאנדפונקט די ראלע פון גרויסע פערזענליכקייטען אין דער געשיכטע, מוז מען אויך זיך אפשטעלען אויף דער היסטארישער ארבייט פון השפעה'דיגע שטעט, וואס זענען אויסגעוואקסען ביז צו דער מדרגה פון פערזענליכקייטען און האבען זוכה געווען צו ווערען די סימבאלען פון דער געזעלשאפטליכער קולטור און זייער צייט.

פעטערבורג איז בשעתו געווען זעהר א לעבעדיגער כח אין געזעלשאפטליכען, פאליטישען און קולטורעלען לעבען פון רוסישען יודענטום. זיין גלאנץ-תקופה איז פערקניפט מיט דער געשיכטע פון השכלה ביי יודען. פריהער פון אלצדינג איז פעטערבורג געווארען א צענטער פון יודישע גביר'שאפט. אין דער געשיכטע פון רוסישען האנדעל און רוסישער אינדוסטריע האבען פעטערבורגער יודען ארייגעשריבען זייער א קאנטיג בלעטעל. און צום קמח איז צוגעקומען אויך תורה, און יודישע אינטעליגענץ, דער עיקר משכילישע, האט זיך אנגעהויבען קאנצענטרירען אין דער רוסישער הויפט-שטאט און האט מיט דער צייט בעקומען נאר א גרויסע השפעה אין יודישען לעבען. וועגען פעטערבורג האט דאס רוסישע יודענטום געוואוסט, אז דארטען געפינט מען די מאה און די דעה. די יודישע פעטערבורגער פני איז געווען דער נישט-געקלובענער און נישט-אפיציעל געקרוינטער אבער פאקטישער מלך פון רוסישען יודענטום. א ביישפיל פאר'ן אמאליגען יודישען פעטערבורג געפינען מיר פאר אונזערע צווטען און

פון וו. לאצקי-בערטאלדי

דער השפעה פון דער מארשאל-גרופע אין אמעריקאנישען יודישען ניו-יארק.

אין זכות פון פעטערבורגער יודישען צענטער מוז מען זאגען, אז ער האט שטענדיג דעם אויבען-אן און דער דעה אפגעגעבען דער יודישער אינטעליגענץ און דאס האט געפיהרט דערצו, אז אין דער פעטערבורגער יודישער סביבה האבען געקאנט אויסוואקסען אזעלכע כאראקטעריסטישע השפעה'דיגע פערזענ-

ד"ר ל. בראמסאן

ליכקייטען ווי גרוזענבערג, סליאזבערג, ווינאווער און לעאנטי מאאיסעיעוויטש בראמסאן.

אונזער יובוליאר בראמסאן האט אין פעטערבורגער יודישען לעבען ארייגעטראגען זיין אייגענע נאטע, זיין אייגענעם טאן. ער איז נישט בטל בששים געווארען אין דער סביבה פון די גרויסע פעטערבורגער פני-יודען און האט בעוויזען צו פערנעהמען דארטען זיין אייגענעם ארט און ווערען אנ'אנהויב פון א נייער שטרעמונג אין אונזער געזעלשאפטליכען לעבען, וואס איז געווען אין דער איינציגער צייט פעטערבורג און נישט-פעטערבורג, [illegible] וואס האט געזוכט די פערבינדונג צווישען יודישען פעטערבורג און דער יודישער „פראווינץ", צווישען די תקיפישע פעטערבורגער פני און יודישע פאלקס-מאסען פון תחום-המושב. בראמסאן איז געווארען און די גאנצע צייט געווען דער דעמאקראט אין פעטערבורגער יודישען געזעלשאפטליכען לעבען.

מאידך פירושא הוא. פונ'ם דעמאקראטיזם קאנט איהר מאכען אלע אויספיהרען און אויסציהען א גלייך שנירעלע פאר אלע געגנע, פאסירונגען און האנדלונגען אין בראמסאנ'ס כלל-טוער'ישער ביאגראפיע.

ווארום לעאנטי מאאיסעיעוויטש בראמסאן איז אנ'אמת'ער ליטוואק, א קאוונער געבוירענער, און האט געירש'נט אין דער פולסטער מאס די אינערליכע יודיש-ליטווישע עקשנות און די טיפע יודיש-ליטווישע ערנסטקייט.

בראמסאן איז נישט געווען פון יענע טוער פעטערבורגער כלל-טוער, וואס האבען זיך געמישט אין אלע געזעלשאפטליכע ענינים און צו וועמען מען פלעגט קומען מיט אלע שאלות. ניין. דער האריזאנט פון בראמסאנ'ס ארבייט איז געווען מעהר בעגרענעצט ווי ביי אנדערע. דערפאר אבער האט איהר געקאנט זיין זיכער, אז אויב בראמסאן האט זיך פערנומען מיט עפעס א זאך, איז דאס געווען ביז צום סוף, מיט'ן גאנצען לייב און לעבען, מיט דער גרעסטער ערנסטקייט, וואס האט ארויסגעשטראמט פון אנ'עכט מאראלישען אחריות-געפיהל. ביי קיינעם פון די פעטערבורגער כלל-טוער האט איהר נישט געפיהלט אזוי, ווי ביי בראמסאן, אז א כלל-פראגע איז איהם נוגע אין לעבען, און אז ער איז גרייט פאר א כלל-זאך פערגעסען אין אלע פערזענליכע פניות, אינטערעסען און זיך איבערגעבען גאר אינגאנצען דער זאך גופא. אפילו די קרענק פון אמביציע, די יאגעניש נאך כבוד און רעפרעזענטאטיווער דעקאראציע, א קרענק וואס איז אזוי פערשפרייט צווישען כלל-טוער, איז לחלוטין פרעמד געווען און פערבליבען דעם דעמאקראט בראמסאן. מיט שווארצער ארבייט הינטער די קוליסען, נישט שאנעווען קיין כוחות צו דערגרייכען א ציל — דאס זענען אלץ שטריכלעך כאראקטעריסטישע פאר בראמסאנ'ס כלל-ארבייט.

אזא מענש, ווי בראמסאן איז געווען ווי בעשאפען אויף ארויבערצופיהרען די פעטערבורגער געזעלשאפטליכקייט פון די פילאנטראפישע רעלסען, אויף די וועגען פון סאציאלער הילפס-ארבייט, און אויפ'ן ארט פון די בעלי-טובות אוועקצושטעלען די יודישע דעמאקראטיע און מאבילוזירען די ברייטע שיכטען צו אליין-טעטיגקייט.

די דאזיגע איבערקעהרעניש פון פילאנטראפיע צו דעמאקראטיע האט בראמסאן איינגעטאן מיט גלייכגעשטימטע יודישע דעמאקראטען געמאכט סיי אויפ'ן פעלד פון יודישע פאלקס-בילדונג בכלל, סיי בנוגע צו יודישער פראפעסיאנעלער בילדונג בפרט. ער איז אזוי ארום אויפ'ן נאטירליכען אופן געווארען דער פיהרענדיגער גייסט פון דער געזעלשאפט „ארט", און האט מיט זיין עקשנות'דיגער ענערגיע דערגרייכט, אז „ארט" איז מגולגל געווארען אין אנ'אלוועלטליכע יודישע בעוועגונג.

אויפבויענדיג יודישע הילף אויף דעמאקראטישע יסודות, הילף דורך ארבייט איבערגעבען פון די יודישע פרנסות אויף פראדוקטיווע פראפעסיעס, מלאכות און ערד-ארבייט — זענען געווארען די לייט-מאטיווען פון בראמסאנ'ס יודישער כלל-טוערי און האבען זייער פערשפרייטקייט אין יודישען געזעלשאפטליכען לעבען צו פערדאנקען אין א גרויסער מאס דער אויסטערלישער פראפאגאנדיסטישער און ארגאניזאטארישער ענערגיע פון אונזער יובוליאר לעאנטי מאאיסעיעוויטש בראמסאן.

* * *

60-יעהריגער געבורטס-טאג פון לעא בראמסאן

בערלין. (יטא) די טעג האט געפייערט זיין 60-יעהריגען געבורטס-טאג דער פארזיצענדער פון אלוועלטליכען „ארט"-פערבאנד ד"ר לעא בראמסאן.

לעא בראמסאן איז געבוירען געווארען אין קאוונא, געענדיגט דעם יורידישען פאקולטעט אין מאסקווא און האט געהערט צו די בעסטע אדוואקאטען אין פעטערבורג. בראמסאן האט גענומען אן אקטיווען אנטייל אין די פרייהייטס-קאמפען פון צארישען רוסלאנד אלס מיטגליד פון דער גרופע „טרודאוויקעס" און איז אפט פערפאלגט און ארעסטירט געווארען דורך דער צארישער מאכט. נאך דער מערץ-רעוואלוציע אין 1917 האט בראמסאן געהערט צו דער קאמיסיע, וואס האט אויסגעארבייט די וואהל-ארדנונג צו דער קאנסטיטואנטע. לויט'ן אויפטראג פון קערענסקי'ן האט בראמסאן אויסגעארבייט א געזעץ-פראיעקט וועגען די רעכט פון די מינדערהייטען-פעלקער אין רוסלאנד.

זינט דעם יאהר 1920 האט ה' בראמסאן ארגאניזירט אין 11 לענדער „ארט"-פערבאנדען און געהאט אנ'אקטיווען אנטייל אין די ארבייטען פון „פאנדו-ישען" און יודישע אימיגראנטען-געזעלשאפטען. זינט 1923 [illegible] בראמסאן צום ראש פון [illegible]".

אמבאסאדאר העריק'ס יודישע אינטערעסען

ווי דער פערשטארבענער דיפלאמאט האט זיך אינטערעסירט מיט דער יודישער פרעסע

עס איז אפשר מעהר ווי א צופאל, וואס די לעצטע האנדלונג פון דעם ערשט פערשטארבענעם אמעריקאנישען באטשאפטער אין פאריז, מיראן העריק, האט געהאט א שייכות צו יודישע אינטערעסען. און אויב אפילו עס איז נאר א צופאל דאס וואס דער פאפולערער באטשאפטער האט די צוויי לעצטע טעג פון זיין לעבען אפגעגעבען א יודישען ענין, וועט זיין טויט אונז בעווייזען, אז יודען האבען נישט אויסגענוצט א זעלטענעם מענשען, וועלכער איז געווען גרייט צו יעדער צייט צו טון עפעס פאר יודישע אינטערעסען.

מיראן העריק איז געווען נישט נאר א פאפולערער דיפלאמאט, וועלכען פראנצויזען האבען זעהר גערן געהאט. ער איז געווען אומגעוועהנליך אקטיוו. נישט קוקענדיג אויף זיינע פינף-און-זיבעציג יאהר, האט ער גענומען אנ'אנטייל אין אלע מעגליכע געזעלשאפטליכע בעגעבענהייטען און ארויסטרעטונגען. ער איז געווען ענג פערבונדען מיט דער פאריזער בעפעלקערונג; א בעליבטער גאסט אין די אריסטאקראטישע קרייזען, א נאהענטער פריינד פון הונדערטער פראנצויזישע פערזענליכקייטען, שרייבער, געלערנטע, קונסטלער, גרויסע פינאנסיסטען און אינדוסטריעלער, און אין דער איינגענער צייט א פאלקס-מענש, וואס האט ליב געהאט צו בעווייזען זיך עפענטליך, האלטען רעדעס און דעמאנסטרירען זיין ליבע און צוגעבונדענקייט צו פאריז. קורץ גערעדט, נישט קיין דיפלאמאט אין דעם אלטען זין. מיראן העריק האט זיך נישט נאר גוט איינגעלעבט אין פאריז, ער האט אויך בעקומען א פערשטענדעניש פאר פראנקרייכ'ס לאגע אין דער צייט נאך דער מלחמה, און האט דעריבער געקאנט ערקלעהרען ווי עס דארף צו זיין די וועגען פון פראנקרייכ'ס אינטערנאציאנאלער פאליטיק. אבער וועגען העריק'ן אלס דיפלאמאט איז שוין ביי אונז געווען גענוג געשריבען. אינטערעסאנט איז אבער פאלגענדער פאקט:

דריי טעג פאר זיין טויט האט דער פערשטארבענער באטשאפטער בעקומען צו וויסען, אז קיין פאריז איז אנגעקומען און האט מיטגעבראכט א בריף פאר איהם פון ניו-יארק דער דירעקטאר פון דער יודישער טעלעגראפען-אגענטור, יעקב לאנדוי. ער האט געהייסען תיכף אפרופען טעלעפאניש זיין האטעל און פערזענליך געבעטען ה' לאנדוי'ן, ער זאל באלד ארויבערקומען צו איהם. העריק איז שוין געווען שוואך קראנק. דאס איז געווען זיין לעצטער ארבייטס-טאג אין דער אמבאסאדע.

ה' לאנדוי איז אפגעזעסען ביים באטשאפטער א לענגערע צייט. העריק האט גענוי אויסגעפרעגט וועגען די יודישע צייטונגען אין אמעריקא, וועגען אלע גרויסע יודישע בלעטער בעזונדער, וועגען זייער לעזער-קרייז, איינפלוס א. א. ו. דער באטשאפטער איז געווען גאנץ

(א בריף פון פאריז)

פון וולאדימיר גראסמאן

גוט בעקאנט מיט יודישע פאליטישע ענינים. אין דער צייט פון דער פרידענס-קאנפערענץ אין ווערסאיל, איז ער געווען עטליכע מאל צוזאמען מיט ה' לואי מארשאל, וועלכען ער האט גוט געקענט.

בשעת דעם רעדען מיט ה' לאנדוי'ן האט דער פערשטארבענער דיפלאמאט ארויסגעוויזען א גרויסען אינטערעס פאר דער ארבייט פון דער „יודישער טעלעגראפען-אגענטור". אזוי ווי ער האט געהאט צווישען דעם פראנצויזישען יודענטום נישט וועניג גוטע פריינד, האט ער זיך געוואלט אינפארמירען אויך וועגען זייער בעציהונג צו דער דאזיגער אינסטיטוציע. אבער זיין אייגען וויסען איז געווען גענוג צו זיין סקעפטיש וועגען דער מעגליכקייט צו ערוועקען ביי זיי אנ'אינטערעס צו דער ארבייט פון דער „איטא". ער האט אליין פארגעשלאגען צונויפצובריינגען דעם יודישען זשורנאליסט מיט די קרייזען. ער האט באלד גענומען פון טיש א שטיק פאפיר און צונויפגעשטעלט א רשימה פון די איינפלוסרייכע יודישע פערזענליכקייטען, צו וועלכע ער אליין וועט זיך ווענדען.

נאך דעם אויסערגעוועהנליכען אויפנעהם האט ער אין זיין אייגענעם אויטאמאביל געבראכט דעם יודישען זשורנאליסט אין זיין האטעל און צוגעזאגט, אז אין א טאג צוויי ארום וועט ער פון איהם בעקומען עטליכע איינפיהרונגס-בריוו צו זיינע יודישע פריינד. מעהר האט שוין דער אמבאסאדאר נישט געזעהן די אמבאסאדע. אויף מארגען איז זיין צושטאנד געווארען געפעהרליך און דאקטוירים האבען איהם פערבאטען ארויסצוגעהן. אין א טאג ארום האט ה' לאנדוי בעקומען צוגעשיקט דורך א ספעציעלען שליח צעהן בריוו פון מיראן העריק צו זיינע יודישע פריינד און נאך א בעקאנטען, צוזאמען מיט אנ'אויספיהרליכען בריוו צו ה' לאנדוי, אין וועלכען ער גיט איהם איינצעלהייטען איבער פערשידענע מענשען. דאס האט ער אונטערגעשריבען די בריוו ביי זיך אין דער היים. איך האב געזעהן די אלע בריוו, א מוסטער פון פינקטליכקייט און א קלארע פערשטענדעניש פאר דעם ענין. דער פערשטארבענער האט אליין דיקטירט די בריוו, געלאזען אויפזוכען די נויטיגע אדרעסען און געבעטען אליין, כדי זיין שריט זאל ברענגען צום ציל — פראנצויזישע יודען זאלען פערשטעהן די בעדייטונג און דעם ווערט פון א יודישער פרעסע-אגענטור.

דאס איז געווען שבת. אויף מארגען, זונטאג, איז דער באטשאפטער געשטארבען פון א הארצשלאג.

ווי שעהן און פאליטיש-פיין עס זאל נישט זיין די לעצטע האנדלונג פון דעם אמעריקאנישען דיפלאמאט אין פאריז, אבער איין זאך האט ער מסתמא דאך נישט פערשטאנען — אז זיין האנדלונג איז א שפיגעל נישט נאר פון זיין איידעלקייט, נאר אויך פון די מערקווירדיגע יודישע פערהעלטנישען אין געוויסע טיילען פון אייראפא. אמאל האט מען געמוזט פערברויכען שווערע מיה ביז יודען האבען געגעבען צו וויסען א נישט-יודען אין וואס עס בעשטעהט די יודישע פראגע. היינט מוז מען אמאל זיך בעגנוגען מיט נישט-יודען, כדי צו דערוועקען די הערצער פון יודען. א קריסטליכער דיפלאמאט דארף זאגען א יודישען אסימילאטאר, אז די יודישע פרעסע איז א וויכטיגער אינסטרומענט אין דעם קאמף פאר יודישע עמאנציפאציע, און א יודישע טעלעגראפען-אגענטור איז א זאך, מיט וועלכער עס רעכענט זיך אויך די נישט-יודישע עפענטליכע מיינונג, פרעמדע פאליטיקער, און אפילו רעגירונגען.

פאר מיר, וועלכער איז געווען דער ערשטער לייטער פון דער יודישער טעלעגראפען-אגענטור און דורכגעמאכט די שוועריגע צייטען פון די ערשטע יאהרען, האט די האנדלונג פון דעם פערשטארבענעם אמעריקאנישען אמבאסאדאר מעהר ווי א סימבאלישע בעדייטונג. פאר איהם, דעם אמעריקאנער, איז יא געווען קלאר, אז אין א צייט, ווען פרעסע און פאליטישע אינפארמאציע שפילען אין דער וועלט א געוואלדיג גרויסע ראלע, איז דאס נישט מעהר ווי נאטירליך, אז יודען, א פאלק אהן א מלוכה-אפאראט, זאלען פרובען צו בעוואפענען זיך מיט דעם דאזיגען מיטעל. אבער פאר געוויסע יודישע עלעמענטען איז קלאר, אז דער מיטעל איז גוט פאר פראנצויזען, אמעריקאנער, פאר ענגלענדער, אבער נישט פאר יודען. דעם אמעריקאנישען דיפלאמאט איז געפאלען קאפ א טראכט צו טון וועגען אזא פשוט'ער זאך, און קראנקערהייט, א טאג פאר'ן שטארבען, טוט ער די ארבייט מיט א ריינעם געוויסען, אויף זיין אייגענער אחריות.

עס דרעהט זיך די ראד פון דער יודישער געשיכטע; פריהער האבען יודען פון אייראפא געשיקט שלוחים קיין אמעריקע, כדי דארט צו געווינען סימפאטיע פאר דעם יודישען גורל אין די אייראפעאישע לענדער, איצט קומען אמעריקאנער קיין אייראפא און העלפען דא מענשען צו פערשטעהן דעם יודישען פאליטישען קאמף, געווינען די סימפאטיע פאר יודישע נאציאנאלע אינטערעסען. נישקשה! אפשר וועט דאס צווייטע זיין נישט ערגער פון דער ערשטען, און אפשר נאר בעסער. פאריז איז היינט איינער פון די וועלט-צענטערס, און פאר יודישע פאליטישע ארבייט איז דא פאראן א גרויסער פלאץ. דערגרייכען דא אונזערע צילען נאר מיט כשר'ע יודישע חענד, וועט זיין א היבש ביסעל שווערליך, וועט מען זיך דארפען בענוצען אויך מיט נישט-יודישע חענד, לחבדיל.

די מלחמת-מצוה פאר און געגען פראפ. איינשטיין

קאטוילישער קארדינאל האלט איינשטיינען פאר אנ׳אפיקורס און א יודישער ראביי זאגט, אז ער איז א מאמין. איינשטיינ׳ס טעאריע קאן נאך חלילה נישט בעקומען קיין וויזע קיין אמעריקא.

(א בריף פון ניו-יארק, ספעציעל פאר׳ן „לאדזשער טאגעבלאט“) — פון **משה ראוויצקי.**

...מעריקא איז על רייט, אנקעל סעם ...ט אויסגעזארגט. איראפא ארבייט פאר ...יהם. געלד איז דא גענוג. פון כל-טוב ...ט מען, אויף וועלט-רייזעס פאהרט מען, ... תאוות שבעולם קען מען זיך אויף ...ערגינען, נישטא קיין זאכען אין דער ...עלט, וואס מען זאל זיך נישט קענען ...רלויבען, און אז מען האט דאס אל-...אס-גוטס — דערמאנט מען זיך, אז עס איז דא א בורא, וואס האט געשאפען א גן-עדן התחתון אין אמעריקא און פאר ...רויס דאנקבארקייט צו זיין ליבען נאמען ...כו״ט מען אויף שענע קירכען און פרעכ-...טיגע סינאגאגעס, וואס האבען נישט זיי-...ער גלייכען אין דער אלטער וועלט.

אמעריקא איז פרום! דער יענקי דאנקט דעם אייבערשטען פאר דער ארץ זבת דאלארען און ביזנעס און ערגלאצט פרום די אויגען צום הימעל, און ווי די ...בע איז שוין פון גוטע, פרומע לייט, ...ייבט מען אן צו זוכען חטאים ביי די ...נדערע. און, אז מען זוכט געפינט מען.

אנומעלט האט זיך אין אמעריקא גע-רוערט מיט דארוויג׳ען. די גלחים האבען אנגעהויבען פיהרען א העפטיגע קאמפא-ניע געגען דארווינס טעאריע וועגען דער ענטשטעהונג פון מין און מ׳האט די קאמ-פאניע אזוי לאנג געפיהרט ביז דארווין איז דארט געווארען טריף, ווי חזיר און אויף די שול-בענק טאר מען זיין נאמען נישט דערמאנען, דעם דאלאר-געבענשטען יענקי שטיהט נישט אן דער יחוס פון דער מאלפע און ער האט דארווינ׳ען א-דיינגעלייגט אין חרם, און וואס הייסט נאך חרם.

פאר לערנען אין די שולען א פרק אין הלכות דארוויניזם געהט מען דרייסט אין תפיסה אריין. איצט האבען די אמע-ריקאנער גאטס-סטראפשעס זיך אויס-געזוכט א צווייטען קרבן — איינשטיין. די אמעריקאנער גלחים האבען מורא גע-קריגען פאר דער רעלאטיוויטעטס-טעאריע, צפעס מאכט זי מטושטש די קאנטורען פון חלל און צייט. לויט דער דאזיגער טעאריע איז דער חלל עפעס קיין חלל נישט און די צייט — קיין צייט נישט, און אז דאס איז שוין נישט, וואסזשע דען איז יא? — איז אוועק א וכוח אין אמעריקא: וואס איז איינשטיין? — אנ׳-אפיקורס אדער א גלויביגער? איז זיין טעאריע א געפאהר פאר דער אמונה אדער נישט? דער טאן-געבער פון דעם דאזי-גען וכוח איז געווען דער ערץ-בישאף פון באסטאן, קארדינאל ד׳אקאנעל. דאס איז דער זעלבער מחמיר, וואס האט מיט א פאר יאהר צוריק געלעגט דארווינ׳ען אין חרם אריין. קארדינאל ד׳אקאנעל האט מיט א חודש צוריק געהאלטען א זעהר שארפע רעדע געגען איינשטיינ׳ס טעאריע. און ער איז געקומען צום אויס-פיהר, אז די גרעסטע געפאהר פאר דער אמונה איז אין איצטיגען מאמענט דער בערלינער פראפעסאר איינשטיין. דער דאזיגער געלערנטער — האט געדונערט קארדינאל ד׳אקאנעל — פערשפרייט זעהר געפעהרליכע אידעען, וואס ברייכען אן אין די יסודות פון דער השגחה פרטית, און דער געטהייט און פון מעשה-בראשית. ... יונגע סטודענטען, וואס זאפען אין זיך אריין דעם גיפט פון דער דאזיגער ווי-סענשאפט, זענען אויסגעזעצט די געפאהר נכשל צו ווערען און צו פערלירען דעם וועג, וואס פיהרט צו דער אמונה. איינ-שטיינ׳ס טעאריע איז א מאנטעל, אונטער וועלכען עס בעהאלט זיך דער מאדערנער אטעאיזם און שטעלט מיט זיך פאר א שווערד, וואס איהר גאנצע שארף איז געווענדעט געגען דער אמונה.

די דאזיגע רעדע האט געפינען א גרויסען אפקלאנג אין דער פרעסע און איצט ווערט געפיהרט אויף די שפאלטען פון די אמעריקאנער וויסענשאפטליכע זשור-נאלען א הייסע מלחמת-מצוה פרא- און קאנטרא איינשטיין. די מחמירים האלטען אז מען דארף די דאזיגע טעאריע נישט געבען קיין וויזע און נישט אריינלאזען אין די אמעריקאנער אוניווערזיטעטען. וואס דערפון וועט זיך אויסשפילען ווייסט מען נאכנישט. איינשטיין האט אין אמערי-קא פונקט אזויפיל אנהענגער, ווי געגנער. און דער קאמף צווישען די דאזיגע לא-גערען, האלט ערשט ביים אנהויב.

דאס אלץ איז אבער אויף דער קריסט-ליכער גאס. אמעריקא האט אבער אויך א יודישע גאס, א יודישע עפענטליכע מיינונג, און עס יודעלט זיך אין קאלאמ-בוס׳עס מדינה פונקט אזוי, ווי עס קריס-טעלט זיך. די יודישע אמונה האט אבער משמעות נישט אזוי שטארק מורא פאר זיך ווי די קריסטליכע און דעריבער האט נישט איינשטיין אזעלכע שטארקע געגנער צווישען יודען. דער אמעריקאנער יוד איז אויך גאנץ נישקשה פרום, פערשטעהט זיך אויף זיין שטייגער, אמעריקאניש: געהט אין טעמפעל אריין, הערט אויס מיט יראת הכבוד דעם הייליגען כפיטש פון ראביי, האדכט זיך צו פרום צו די טענער פונ׳ם ארגעל און עסט פסח צום סדר א כזית מצה אלס זכר לטיט. אבער צו איינשטיינען האט עס נישט. דער יו-דישער גאט האט נישט מורא פאר אזעל-כע זאכען און דער ראביי אינ׳ם טעמ-פעל עסט זיך נישט אזוי שטארק אפ דאס ... פון דער רעלאטיוויטעטס-טעאריע. אבער א מאדע איז דאך נישט שייך. טו-מעלט זיך אויך א ביסעל צווישען די יודישע קרייזען וועגען דער דאזיגער טעאריע, יודען זענען אבער א פראקטיש פאלק, אנ׳אלט ביזנעס-פאלק, האט מען זיך אנ׳עצה געגעבען; וואס דארף מען ערשט אריינקלערען און אריינטייטשען פשט אין דעם מאן׳ס דאמר, אז דער מאן דאפר אליין לעבט און מען קען איהם אליין פרעגען, צי ער גלויבט אין גאט צי נישט. דאס איז פראקטיש, דאס איז גוט, מען דארף פיל נישט טראכטען דער-ביי, פרעגט מען דעם בעל דבר גופא — און הוצאת בעל דין — כמאה עדים דמיה.

די הייליגע מיסיע האט אויף זיך גע-נומען דער ניו-יארקער גרויס-ראביי גאלד-שטיין, א מענש, וועס איז חציו רב און חציו ראביי און ער האט אוועקגעשיקט א טעלעגראמע צו איינשטיינ׳ען קיין בער-לין אין דער טעלעגראמע האבען זיך גע-פינען פאלגענדע ווערטער: „גלויבט איהר אין גאט? און די אונטערשריפט פון דעם ראביי. איינשטיין האט נישט געלאזט לאנג ווארטען אויף זיך און נאך דעם זעלבען טאג קומט פון איהם אן א תשובה כהאי לישנא: „איך גלויב אין שפינאזא׳ס גאט, וועלכער ענטפלעקט זיך אין דער בריאה, איך גלויב אבער נישט אין דעם גאט, וועלכער ווערט געמאסטען מיט׳ן מענשליכען מאסשטאב“. דערהאלטענדיג די דאזיגע תשובה האט ראביי גאלדשטיין זיך צושטראהלט פאר נחת. איינשטיין איז נישט קיין אפיקורס און די רעלאטי-וויטעטס-טעאריע איז דעריבער כשר לכל-הדעות. ער, ראביי גאלדשטיין איז זי, הייסט עס מתיר, און גיט איהם זיין הכשר. ווארום לויט זיין מיינונג, איז שפינאזא אליין אויך נישט געווען קיין אפיקורס, ווארום דער פאנטעאיזם, ווייזט, אז אי-בעראל גילט דער געטליכער רצון.

ביי יודען איז, הייסט עס, שוין איינ-שטיין כשר. איצט איז נאך די פראגע, ווי אזוי דער קארדינאל ד׳אקאנעל וועט אויפנעמען די ערקלערונג פון איינשטיי-נע׳ן, קארדינאל ד׳אקאנעל איז נישט קיין ראביי אין מאזעס-טעמפעל, ער איז א פארשטעהער פון דער קריסטליכער קירכע, און די קריסטליכע קירכע האט שטארק מורא פאר נייע טעאריעס.

איינשטיינס אנהענגער האבען אבער מיט זיין ערקלערונג בעקומען א מעכטי-גען אטוט געגען די קאטוילישע מחמירים און עס איז צו האפען, אז ער וועט נישט האבען אזא סוף, ווי דארווין האט געהאט אין אמעריקא.

* * *

נישט לאנג צוריק זענען די צייטונ-גען, יודישע ווי נישט יודישע געווען פול מיט דעם ריזיגען ערפאלג פון דעם „הכח“. אין אמעריקא הערען מיר, אז

עס קלייבט זיך שוין א קאנקורענץ צום „הכח“. עס ווערט געפלאנעוועט א ... גרינדען דא אין אמעריקא א אייגענעם קלוב מיט׳ן זעלבען נאמען.

עס האנדעלט זיך אבער נישט וועגען געוועהנליכער געשעפטליכער קאנקו-רענץ. די געשיכטע איז דא א סך מעהר קאמפליצירט. א חוץ געשעפט האנדעלט זיך דא אויך וועגען ספארט און דער עיקר — וועגען דעם יודישען נאמען. עס איז גאר קיין ספק נישט, אז מיט זיין ערפאלג האט דער „הכח“ א סך צו פערדאנקען דעם פאקט, וואס ער איז אנ׳אל-יודישער קלוב. אט דער פאקט האט געוואונען אויף זיין זייט דעם סענטימענט פון דער ספארט ליבענדער אמעריקאנער יודישער יוגענד, עס איז דעריבער א פראגע נישט נאר וועגען געשעפט, וועגען ספארט, נאר אויך וועגען דעם יודישען נאמען.

ביז דער „הכח“ איז אנגעקומען אין אמעריקא איז די סאקער שפיל דא גע-ווען גאנץ אומבעוואוסט. עס איז געווען מייסטענס אנ׳איראפעאישע שפיל און נישט קיין אמעריקאנער, אריבערגע-בראכט געווארען איז זי אהער פון אי-מיגראנטען און געשפילט איז זי געווא-רען פון אימיגראנטען און פאר אימי-גראנטען. אין די גרויסע שטעט, דער-הויפט אין ניו-יארק, האט מען זיך מיט דער שפיל גאנץ ווייניג וואס אינטע-רעסירט.

דער „הכח“ האט ארויסגערופען אינ-טערעס צו דער שפיל. צו זיינע ערשטע פארשטעלונגען, אין ניו-יארק, האט ער געצויגען צעהנדליגער טויזענדער מענ-שען. עס איז געווען א סענסאציע און ווי יעדע סענסאציע האט עס ארויסגע-רופען גרויסען אינטערעס.

דער „הכח“ איז אבער דאן געווען נישט מעהר ווי א גאסט אין אמעריקא און עס איז דאן גאר קיין פראגע נישט געווען ער זאל דא פערבלייבען. עטלי-כע פון די סאקער מאגנאטען — יעדען ספארט האט ביי אונז, ווי בעוואוסט, האט זיך זיינע מאגנאטען — האבען אבער איינגעזעהן די געלעגענהייט צו קאמערצי-יאליזירען די יודישע סענטימענטען און זיי האבען דעריבער געשלאסען קאנ-טראקטען מיט די „הכח“-שפילער, אז זיי זאלען אריינטרעטען אין זייערע קלובען. דער ווינער „הכח“ איז כמעט ווי צעפאלען געווארען. די בעסטע שפי-לער זענען געבליבען אין אמעריקא און זיי האבען געשפילט אין אנדערע קלו-בען.

אט די צושפליטערונג פון די כוחות האט נישט פערשאפט קיין סך נחת נישט די שפילער גופא און נישט די יודישע אנהענגער פון דעם ספארט, די שפילער האבען פערלוירען זייער גאנצע קייט, זייער איינהייט — זיי האבען זיך געפיהלט פרעמד אין דער נייער אט-מאספערע און האבען זיך שווער גע-קאנט צופאסען צו די היגע מעטאדען פון שפילען. דעם יודישען עולם בפרט האט פערדראסען פאראוואס זייערע ליב-לינג-שפילער דארפען אפריכטען גלות צווישען פרעמדע און פאראוואס זיי קע...

(ענדע זעהע זייט 6)

די ווייסע הערשערין פון א שווארצער מדינה, וואו ס׳געפינען זיך נאך מענשען-פרעסער

א משונה׳דיגע מלוכה אינ׳ם הארץ פון אפריקא

פאריז, די שטאט פון טויזענדער טו-ריסטען און עגזאטישע געסט, האט איצט ביי זיך א גאנץ חשוב׳ען און סענ-סאציאנעלען גאסט: א ווייסע הערשערין פון א שווארצער אפריקאנישער מדינה, וואס איז דא אהערגעקומען נישט אויף ביזנעס-וואונדער און נישט צו שטודירען די איראפעאישע זיטען נאר זיך צו פראצעסירען מיט דער ענגלישער רעגי-רונג.

די ווייסע הערשערין פון דעם שווארצען נעגער-לאנד איז אליין א געבילדעטע ענגלענדערין, געבוירען פון א רייכער אריסטאקראטישער מאטע-מאמע אין לאנדאן. איהר פאטער איז דער בעוואוס-טער לארד פאלמער, א רייכער ארויס-מאקראט פון דער לאנדאנער סיטי, אנ׳-אנגעשטאפטער געלד-זאק און ספארטס-מאן. זי, די טאכטער איז א בערוהמטע ענגלישע שעהנהייט, שטודירט אין קעמ-ברידזשער אוניווערזיטעט, א וועלט-דאמע מיט קאפריזען, האט ליב אוואנ-טורעס, עמאציעס, איינדרוקען, אויסגע-רייזט א האלבע וועלט און זיך סוף כל סוף פערליבט אין דעם איצטיגען הער-שער פון סאראוואקו (אזוי הייסט די שווארצע מדינה פון דעם ווייסען הער-שער). ווען ער איז געווען א סטודענט אין לאנדאן. ער איז זעהר געבילדעט און א מענש פון א הויכער אינטעליגענץ, פעהיג און האט אלע אייגענשאפטען פון א מושל. מען האט איהר גערעדט גאנץ הויכע שדוכים, אבער זי האט אויסגע-וועהלט דעם צוקונפטיגען הערשער פון סאראוואקו און מיט איהם אפגעפאהרען אין זיין שווארצער מדינה, וואו זי איצט די גאנצע הערשערין פון לאנד.

ווי מיר האבען שוין אויבען דערמאנט איז זי געקומען קיין איראפע זיך פראצעסירען מיט דער ענגלישער רעגירונג. דער פראצעס האט שוין הונטער זיך א שטיק געשיכטע.

די ענגלישע רעגירונג פאדערט פון איהר א גרויסע סומע פערמעגענס-שטייער. די רייכע הערשערין פון די שווארצע אונטערטאנען מענה׳ט אבער, אז זי דארף דעם שטייער נישט צאהלען, ווייל זי איז שוין היינט נישט קיין ענגלענדע-רין, ווייל אלס פרוי פון סאראוואקער הערשער, געהערט זי אפיציעל צו די אונאפהענגיגע בירגער פון יענער מדינה. דער פראצעס האט אינגעוויקלט אויך אונטער זיך א פרינציפיעלען אונטער-שלאג — אויב ענגלאנד וועט אנערקע-נען איהרע טענות, וועט זי דערמיט אפיציעל אנערקענען די מלוכה׳שאפט פון סאראוואקו.

די שעהנע ענגלענדערין האט געהאט א געשפרעך מיט די פראנצויזישע זשור-נאליסטען אין פאריז און זיי געשיל-דערט איהר לעבען אין דעם דאזיגען לאנד סאראוואקו שטעהט אונטער׳ן ענגלישען פראטעקטאראט בלויז אין פאל א מלחמה. אין נארמאלע צייטען איז ס׳לאנד אונגאנצען אנ׳אונאפהענגיגע מלוכה. די איצטיגע ווייסע דינאסטיע אין סאראוואקו איז געגרינדעט געווארען אין יאהר 1840 דורך אנ׳ענגלישען אוואנטוריסט ברוק, וועלכער האט זיך ארומגעשלעפט אין יענע מקומות און אויפגעהעצט איין שווארצען שבט געגען צווייטען ביז ער האט זיי אלעמען אפ-געשוואכט און אליין פערכאפט די מאכט. דורך פערשידענע אינטריגעס און מתנות פאר די עלטסטע פון די שבטים האט ער איינגעוויזן פערפעסטיגט זיין טראן. די הערשענדע דינאסטיע איז די איינציגע ווייסע פאמיליע אין לאנד. אלע פאר יאהר האבען די שווארצע אונ-טערטאנען געפרובט מורד צו זיין און זייער ווייסען הערשער. די מריצות זענען אבער געווארען אונטערדריקט מיט בלוט און אייזען. ברוק האט געקוניגט א לאנ-גע צייט און, ווען ער איז געשטארבען איז דער טראן איבערגעגאנגען בירושה צו זיין ברודער-זוהן. דער איצטיגער פירשט פון סאראוואקו האט בלויז טעכ-טער. קיין זוהן האט ער נישט און ער איז שוין א גאנץ אלטער מאן. זיין מלוכה פיהרט איצט אן דער ברודער, דער מאן פון דער שעהנער אריסטאקראטישער ענגלענדערין. דער רייכער לארד פאלמער האט זיין טאכטער געגעבען א זעהר גרויסען נדן. דאס פערמעגען פון איהר מאן שטייגט אבער ווייט אריבער דאס בוסעל „קליין-געלד“, וואס זי האט איהם אריינגעבראכט פון פאטער׳ס הויז. זייט צוויי יאהר וואוינט זי אין סאראוואקו און זי דערצעהלט, אז זי האט זיך שוין גאנץ גוט איינגעלעבט מיט די דארטיגע זיטען. סאראוואקו צעהלט א בעפעל-קערונג פון א מיליאן נפשות, דערונטער אויך מענשען-פרעסער, אבער אלע צו-טערען פאר׳ן ווייסען הערשער און זענען געהארכזאם צו זיינע בעפעהלען. איהר מאן פיהרט אן א שטארקע ציוויליזא-טארישע טעטיגקייט. אויצט געפינען זיך שוין דארט עטליכע שולען, וואו די קינ-דער פון די שווארצע לערנען זיך לייענען און שרייבען. עס זענען אויך אראפגע-קומען פון ענגלאנד עטליכע מיסיאנערען און פיל פון די איינגעבוירענע נעמען א דאס קריסטענטום.

די הויפט-שטאט פון סאראוואקו הייסט הומשינג, עס געפינען זיך דארט איינציגע פרעכטיגע איראפעאישע בנינים אוי לוקסוס-האטעלען.

סאראוואקו איז דאס גליקליכסטע לאנד אין עקאנאמישען זינן, עס ווייסט נישט פון קיין חובות. דאס לאנד איז רייך אין קופער און צין. די בעסטע קאמוניקאציע-מיטלען זענען דארט די טייכען, וואס שניידען דורך, ווי א נעץ דאס לאנד אין דער לענג און דער ברייט פון צייט צו צייט קומען פאר מלחמות צווישען דעם קעניגליכען מיליטער און די מענ-שען-פרעסער, וואס בעדראהען די פרידר-ליכע און ארבייטסזאמע בעפעל-קערונג. די מענשען-פרעסערישע שבטים האבען שוין אבער איצט כמעט נישט קיין שום מאכט אין לאנד און מען רע-כענט, אז אין א גאנצער קורצער צייט ארום וועלען זיי אינגאנצען אויסגעראט ווערען. סאראוואקו וועט דעמאלט זיין זיין אנ׳אמת׳דיג גן עדן ווינקעל אויף דער וועלט.

זיך געפונען

אריגינעלער ראמאן פון דער נייער יודישער תקופה

פון י. ל. ליהמיץ

(פארטזעצונג).

— אמת פאר׳ן קייזער פון דייטשלאנד, איז געווען גענוג די גאראנטיע פון ... קלייגער האלאנד, ווייל נאך אלעמען איז ווילהעלם נישט געווען אזא גרויסער ... אז א וועלט זאל פאר איהם מוזען מורא האבען, ער האט מעהר גישט ווי גע-שאסען מיט הויכע קלינגענדע פראזען, אבער דער געוועזענער „רויטער לייב“ האט א גרויסען אונערשעפליכען ארגאניזאטארישען כח, וואס איז נאך גרעסער ווי א ...פלען. ער איז גרויס אויף אלע געביטען. ער איז א וואונדער פון דער אלטער און נייער צייט, דעריבער מוז מען פאר איהם האבען א סך א גרעסערע גאראנטיע, אז ער וועט נישט אראפגעהן פונ׳ם דרך הישר!...

דער שווייגענדיגער יהודה, וואס האט די גאנצע צייט נישט גענומען קיין ... אין דער דעבאטע, האט פלוצלונג גענומען דאס ווארט, מען האט געזעהן ווי זיין לינקאלן פנים דריקט אויס שטאלץ און צער, און זיך ווענדענדיג צו די פארטרעטער פון די קלענערע מלוכות האט ער געזאגט:

— אויב די רייד פון דער עלדרין יהודית איז פאר אייך נישט גענוג קלאר-איבערצייגענד, און אויב די גאראנטיע פון דעם פאלק ישראל די בירגער פון דער מוסטערהאפטער אלט-ניילאנד איז נישט גענוגענד, דאן הערט מיך אויס, איהר שרעקענדיגע פערטרעטער!

ביז אהער האב איך געשוויגען, נישט וועלענדיג פוגע זיין בכבוד אין דער גאראנטיע פון דעם יודישען נציב פון ארץ ישראל און עבר הירדן, וועלכער איז גענוג שטארק און מעכטיג צו אכטונג געבען אויף דעם גרויסען טראצקי-אריה-יהודה!

אבער ווי איך זעה, זענען נאך די אלטע פערשימעלטע שנאת חנם׳דיגע פעראורטיילטע נאך נישט אויסגעווארצעלט פון איי ניגע מלוכות געגען דעם עביגען פאלק, דערום ערקלער איך אינ׳ם נאמען פון די פעראייניגטע שטאטען פון אמע-ריקא, וועלכע האט די גרעסטע אינטערעסען אין די פעראייניגטע שטאטען פון דער סאוויעט רעפובליק, אז מיין רעגירונג גאראנטירט אין דער זיכערער חרטה און תשובה פון געוועזענעם גרויסען רוסישען שטאטסמאן לעאן טראצקי און דער איצטיגער אריה-יהודה.

די רעגירונג פון אנקעל סעם האט מיך בעפולמעכטיגט צו האנדלען אויף מיינע אייגענע אחריות אין אלע אינטערנאציאנאלע פערהאנדלונגען און סכסוכים און איך פאדער אויף אלע פערטרעטער פון אלע נאציעס, אז מען זאל צושטימען צו-צולאזען דעם גרויסען אריה-יהודה צו אלע אונזערע פערהאנדלונגען בנוגע דער רויטער מלוכה, צוליב אונזער אלעמענס אינטערעסען, ווייל אין דער פראגע איז ער געוויס דער גרעסטער מומחה! ווייל פונ׳ם דרשען „רויטען בראשית“ ביז צום היינטיגען טאג, האט ער נישט אויפגעהערט צו שטודירען די רוסישע פראגע!..

לארד באלפור האט צוגעגעבען: אז ער דריקט אויס אינ׳ם נאמען פון גרויס בריטאניע, דעם פולען צוטרוי אין דער ערנסטקייט פון גרויסען אריה-יהודה טראצ קי, און זיין „רויטע פערגאנגענהייט“ ווערט פון איצט אן אויסגעמעקט פונ׳ם אינ-טערנאציאנאלען „ספר הזכרונות“ און א נייער ריינער ליכטיגער בלאט איז פאר איהם צוגעגרייט, און ער איז זיכער, אז דער נייער בלאט וועט פון איהם פער-שריבען ווערען מיט ליכטיגע אותיות וואס וועלען פינקלען און לייכטען מיט שטאלץ און כבוד פאר דעם פאלק ישראל און פאר דער גאנצער וועלט.

און ער האט געמאכט א פארשלאג, אז די עלדרין יהודית אליין זאל ברענ-גען איהר ברודער אריה-יהודה׳ן מיט טשיטשעריג׳ען, וועמען ער קען נאך פון אמאל אלס איינעם פון די בעסטע זיהן פון רוסלאנד, צו די זיצונגען.

דער פארשלאג איז אונ-ערגעשטיצט געווארען פון כמעט אלע פערטרעטער, אויסער די פערטרעטער פון רומעניע און אונגארן, וועלכע האבען אין גאנצען נישט געשטימט.

יהודית האט אלעמען בעדאנקט, וואס איהר בקשה איז ערפילט געווארען. זי האט בעדאנקט אין איהר אייגענעם נאמען, אין נאמען פון איהר פאטער דעם אל-טען אלעקסאנדער-ישראל, נשיא פון דער אמעריקאן-פאלעסטין שיף געזעלשאפט, אין נאמען פונ׳ם גבור יהודה, דער סגן פון אלע שומרים און שומרות פון ארץ ישראל און עבר הירדן, אין נאמען פון מכבי און „סקאוט בויעס“ יואו זי האט די עהרע צו זיין פרעזידענטין און אין נאמען פון איהר אלט-נייעם ברודער אריה-יהודה.

זי האט זיך פערנייגט ווי א שטאלצע פרינצעסין און איז געגאנגען ברענגען איהר ברודער מיט טשיטשערינ׳ען.

6-סטער קאפיטעל.

אריה-יהודה אויפ׳ן אינטערנאציאנאלען קאנגרעס.

ווען דער געוועזענער „רויטער לייב“ מיט טשיטשערינ׳ען זענען ערשינען אין „בית העם“ אין דער בעגלייטונג פון יהודית׳ן, איז ווי א ציטער דורכגעלאפען איבער׳ן גרויסען זאל. איבערהויפט איז דער פחד געווען בולט אויף די פערטרעטער פון די קלענערע מלוכות, וועלכע זענען אין שכנות מיט דער רויטער מדינה.

יהודית האט נישט געווארט אויף קיינע רעגלען און האט התלהבותדיג אויסגערופען:

— מיט אייער ערלויבניש, איהר גרויסע פערטרעטער, האב איך די עהרע פאר אייך פארצושטעלען מיין אלט-נייעם ברודער, אריה-יהודה מיט זיין בעסטען חבר מיכאאיל טשיטשערין א גוטער זוהן פון דער גרויסער לאנד רוסלאנד. אלע האבען זיך ווי א צאפעל געטון, אין בשעת מעשה האט קיינער נישט געוואוסט וואו ער איז אין דער וועלט.

דער פארזיצענדער האט זיך אויפגעשטעלט און אנגעהויבען רעדען מיט א שטארק קלארען קול, עטוואס ציטעריג, זיך ווענדענדיג מיט זיין פנים צו טראצ-קי:

— אייער שוועסטער אונזער עלדרין יהודית, האט אייך געוויס איבערגע-געבען דעם בעשלוס פון די פערטרעטער פון אלע נאציעס, און ס׳איז נישט מע-טיג נאך אמאל אז איך זאל עס איבער׳חזר׳ן. כ׳וועל אייך נאר אויפמערקזאם מא-כען, אז דער גרויסער אינטערנאציאנאלער וועלט קאנגרעס, האט איינשטימיג אויס-געמעקט פונ׳ם אלוועלטליכען „ספר הזכרונות“ אייער גאנצע „רויטע פערגאנגענ-הייט“ און א נייער בלאט איז פאר אייך צוגעגרייט.

(דאס ווייטערע קומט).

לאדזשער כראניק

רעגיסטראציע פון די „פרעמדע"

היינט קומט די רעגיסטראציע ניט פאר. מארגען — ליטערא O.

די וואס קומען צו דער רעגיסטראציע מוזען מיטברענגען א פאס, און וועלכען עס איז אנגעגעבען זייער מליכה-אנגעהערינקייט און 2 פאטאגראפיעס.

נאכט-דיזשורנע אין די אפטייקען

ס. עפשטיין, פעטריקאווער 225; מ. נא־מאיעווסקי, פעטריקאווער 95; מ. ראזענבלום, צוניעל נאס 12; גאר־ביין, זגערזשעווסקא 54; י. סאפראנאווסקי, נאווא-מיעיסקא 15.

דער 3-טער מאי אין לאדז

מיליטער, פאליציי און פייערלעשער ווערען אפלאדירט אין די גאסען פון טויזענדער מענשען

דער יום-טוב פון דער קאנסטיטוציע איז אין לאדז אויסגעפאלען אויסערסט אימפאזאנט

(—) דער היי-יעהריגער נאציאנאלער יום-טוב פון 3-טען מאי איז אין לאדז אויסגעפאלען בעזונדער'ס אומפאזאנט, דערצו האט א סך מיטגעהאלפען

דאס שעהנע, זוניגע וועטער

וואס האט זיך איינגעשטעלט באלד פון אין דער פריה אן, אז די שטאט האט באמת געהאט א פייערליך און יום-טוב'דיג אויסזעהן.

שוין דאנערשטאג אין אוונט איז די בעפעלקערונג פון דער שטאט געווארען גערופען צו דער מארגענדיגע פייערונג דורך

א צאפטשיק

פון מיליטער, פאליציי און שול-אר־קעסטערן, וואס איז געשפילט געווארען איבער די גאסען.

פריימאג אין דער פריה האט זיך די פייערונג אנגעהויבען לויט'ן פריהערדיגען בעשטימטען

פראגראם

מיט א צאפטשיק געשפילט דורך מיליטערישע ארקעסטערן. אלע הייזער זענען געווען בעהאנגען מיט

נאציאנאלע פעהנער

די באלקאנען און שויפענסטער בעפוצט מיט דיוואנען און בעהאנגען מיט די

בילדער

פון מלוכה-פרעזידענט און מארשאל פילסודסקי און אנדערע היסטארישע פערזענליכקייטען.

איבער די גאסען האבען פון באלד פריה אן געשטראמט טויזענדער מענשען יום-טוב'דיג אנגעטון און מיט פרעהליכע געמיטער אנטקעגען דעם הערליכען פריהלינגס-טאג.

איבער די גאסען האבען געצויגען גרופעס שילער מיט זייערע שול-פעהנער אין דיגעבעט-הייזער צום גאטעס-דינסט. 10 אין דער פריה זענען אפגערופט געווארען

גאטעס-דינסטען

אין די געבעט-הייזער פון אלע אמונות. 12 א זייגער נאכ'ן גאטעס-דינסט אין דער קאטעדראלע, האט דער צוג גערוהרט און זיך געצויגען איבער דער הויפט-גאס. אין דער

דעפילאדע

האבען זיך בעטייליגט דאס 28 און 31 שוטער-פולקען, די אפטיילונג פאר מיליטערישער אויסבילדונג, פאליציי, פייערלעשער, ספארט-ארגאניזאציעס, געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס, די צ.ד.רעקעס, די פוילישע צעכען, פרויען ארגאניזאציעס פאר מיליטערישער אויסבילדונג, די שול-יוגענד און פיל דעלעגאציעס.

די נ. פ. ר'אוצעס האבען געבילדעט א בעזונדערן צוג און האבען דערביי געטראגען פערשידענע „טראדיציאנעלע"

טראנספאראנטען,

ווי: „מיר פאדערען א פערזיכערונג אויף דער עלטער", „בעקעמפען די ארבייטסלאזיגקייט" א. א. צווישען די טראנספעראנטען האט מען אויך געזעהן איינעם מיט אזא מין אנטיסעמיטישען אויפשריפט: „דערפוילישער ארבייטער האט נישט קיין ארבייט.

מיין ארט האט פערנומען דער יוד פון „בונד"

דער אלגעמיינער צוג איז געגאנגען אונטער די קלאנגען פון די פערשידענע ארקעסטערן פון מיליטער, פאליציי און פייערלעשער.. בעת דער צוג איז געגאנגען אויף ביעטריקאווער האבען די צוצידליג טויזענדער מענשען פון ביידע זייטען מראטואר און די פערזאמעלטע אוי די באלקאנען פייערליך אפלאדירט דעם מיליטער, פאליציי און די פייערלעשער. בעזונדערס האט מען

געפאטשט בראווא

לכבוד די העלדישע לאדזשער פייערלעשער. אויף פרייהייטס-פלאץ איז דער צוג אופגעלעזט געווארען.

נאכמיטאג איז אין „העלענאוו" פארגעקומען א גרויסע

ספארט-רעווי

ארגאניזירט דורכ'ן וואיעוואדישען קאמיטעט פאר פיזישער אויסבילדונג. ארום 4 נאכמיטאג זענען פארגעקומען

שווים-איבונגען

דורך דער ים און מיינך ליגע און רודאפאביאניץ און 5 נאכמ. איז פארגעקומען

א פייערליכע זיצונג פון שטאט-ראט

וואס עס האט געעפענט פרעז. האלצגרעבער מיט א רעדע מעגינא דיומא, צווישען אנדערן האט פרעז. האלצגרעבער געזאגט, אז די קאנסטיטוציע פון 3-טען מאי, וואס האט אפגעשאפט די פרוווילעגיעס פון דער שטאט איז געשט געווען צום הארצען פיל פון די וואס האבען זיי אנגענומען. דאס בעווייזט דער פאקט, וואס נאך היינט זענען די פיל גרופירונגען, וואס האלטען זיך פאר די איינציגע יורשים פון דער קאנסטיטוציעס פון 3-טען מאי, בעמיהט דעם יום-טוב צוצוגעבען א כאראקטער פון א געגען יום-טוב געגען 1-טען מאי. דער רעדנער קניפט דאן אן אין די פרייהייטס-קעמפער פאר רדער זעלבסטשטענדיגקייט און רעדט מיט בעגייסטערונג וועגען דעם אנטייל אין די קאמפען פון ארבייטער-פאלק, בעת די יורשים פון די נאציאנאלע טראדיציעס האבען געשוקט די אקופאנטען שטיי-אדרעסען מיט די ווערטער: „ביי דיר הער שטעהען מיר און וועלען שטעהן". מיט'ן אויסרוף זאל לעבען די ליבטינסטע פוילישע רעפובליק פערענדיגט פרעז. האלצגרעבער זיין רעדע אויף וואס אלע ראטמענער און דער גאנצער עולם ענטפערט הויך:

„זאל לעבען!" —

דערויף האלט א קורצע רעדע דער שטאט פרעזידענט זשעמיענצקי און נאמען פון קאמיטעט פאר דער לומערארישער פרעמיע און דערויף ווערט דער

לאורעאטקע

דער פוילישער שריפטשטעלערין זאפיא נאלקאווסקא פייערליך איבערגעגעבען א צוגערייטע

דיפלאם

די פייערליכע זיצונג פון שטאט ראט האט זיך פערענדיגט מיט א ארטיסטישען טייל, אין וועלכען עס האבען זיך בעטייליגט: דער כאר אויפ'ן נאמען פון מאניושקו פראפ. סט. פרודבער: (פידעל) און פר. הארעצקא (רעציטאציעס) אין אווענד איז אין שטאטישען טעאטער פארגעקומען

א גאלא-פארשטעלונג

וואס איז איינגעלייטעט געווארען מיט א רעדע פון וויצע פרעזעס פון שטאטראט דיר. וואלטשינסקי.

№ 9
פרעמיען-קופאן
פאר די לעזער
פון „לאדזשער טאגעבלאט"
ווער עס שטעלט צו 10 אזעלכע קופאנעס, בעקומט דאס מאנומענטאלע ווערק „די יודישע געשיכטע" פון פראפ. גרעץ, ווי אויך 5 גרויסע ווערטפולע ביכער פון ד"ר א. קאראלניק'ס ווערק צו דעם שפעטביליגען פרייז:
„יודישע געשיכטע" — — 14 זל.
5 ביכער פון ד"ר קאראלניק 16 זל.
מען קאן אויפ'ן קופאן קריגען אויך ביידע פרעמיעס צוזאמען און יעדע בעזונדער.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון „החלוץ המרכזי"

שבת חוהמ"פ איז פארגעקומען אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע די האלב-יעהריגע אלגעמיינע פערזאמלונג פון „החלוץ המרכזי". אלס פארזיצענדער פון דער פערזאמלונג איז געוועהלט געווארען ח. מרגליות, אלס בייזיצענדע: מ. גאלדבערג, ב. ברון און י. גאטליב. דעם בעריכט פון ועד האט אפגעגעבען מ. טעמפעלהאף, פון וועלכען ס'איז צו זעהען די פרוכטבארע טעטיגקייט פון ועד: 3 גרופען העברעאישע אווענד-קורסען, סעמינארען פאר געשיכטע פון ציוניזם און פאלעסטינאגראפיע, בערייכערט די עקזיסטירענדע ציוניסטישע האנד-ביבליאטעק, פעראדישע חברים-שמועסען, די לאנדווירטשאפטליכע הכשרה און העלפען בייט שקלים-אקציע, קק"ל א.א.וו.

דעם קאסע-בעריכט גיט אפ ש. צוו קערמאן און פון דער ארבייט פאר קרן קימת — י. רעדליך. און נאמען פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע גיט אפ א בעריכט ש. סוראזשסקי, וועלכער בעשטעטיגט, אז אלץ ווערט געפיהרט אין דער בעסטער ארדנונג.

אין דער דיסקוסיע נעמען אנטייל ה"ה. מרגליות, סוראזשסקי, צוקערמאן א.א. צוליב דער שפעטער שעה ווערט די א.בריגע פונקטען אפגעלעגט אויף המשך פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג.

TRUSKAWIEC
Dr. S. EDELMAN
ordynuje jak dawniej
w Willi „BADIANA".

יודיש טעאטער אין זאל פילהארמאניע — נארוטאוויטש 20 —
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן און א. קאמפאניעץ
לעצטע 2 געזעגנונגס-פארשטעלונגען פון דארא ווייסמאן און אנשעל שאר
היינט זונטאג, דעם 5-טען מאי 9 אוונט
דאס בעסטע און שענסטע, וואס לאדז האט א מאל געזעהען,
שלום סעקונדעס — גרויסע יודישע פאלקס-שטיק
№ 28 געזאנג!! — № 28 געזאנג!!
דיין יודיש מיידעל
ליברעטא י. לעש רעזשי אנשעל שאר. טענץ פון ליבאוויטש.
מארגען מאנטאג, דעם 6-טען 9 אוונט צו פאפולערע פרייזען דארא ווייסמאן און אנשעל שאר וועלען זיך מיט אייך געזעגנען
ס'וועט געשפילט ווערען אויפ'ן פערלאנג פון פובליקום
דארא ווייסמאנ'ס קינסטלערישער ערפאלג
ווייב און געליבטע
אכטונג! אנשעל שאר וועט רעדען איבערן יודישען טעאטער אין פוילען און אין אמעריקא. אכטונג!
דארא ווייסמאן וועט זיך פערזענליך מיט אייך געזעגנען און יעדער איינער וועט בעקומען א מתנה א פאטאגראפיע מיט דער ביאגראפיע פון דארא ווייסמאן.
אין אלע פיעסען נעמען אנטייל לויט א.ב. פרויען: בעזמאן, באריסאווא מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן, קארעני, קאמפאניעץ. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראווסקי, מאטקאוו, נייהויז, פאלאנסקי, ישראל קאמפאניעץ, ראבינאוויטש, ראקאוו.
אדמיניסט.—מ. ארנוואלד. מוזיקאלישע לייט.: ל. זעלמאן.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער פילהארמאניע.

הכנסה-שטייער און דער ווירטשאפטליכער קריזיס

דער איבערשאצטער אומזאץ-שטייער פאר'ן פערגאנגענעם יאהר.—די „זעזנאניעס" אויפ'ן הכנסה-שטייער פאר'ן יאהר 1928.—ניט הכנסות נאר פערלוסטען. — טוראדיגער קריזיס איז לאדזער מסחר. — הויכע דיסקאנטא. שוואכער פדיון

די אויפגאבע פון די לאדזער סוחרים-פעראיינען

דעם 1. מאי איז אפגעלאפען דער טערמין אפצוגעבען „זעזנאניעס" אויפ'ן הכנסה-שטייער פאר'ן פערגאנגענעם יאהר. אין די „זעזנאניעס" האבען די סוחרים געדארפט אנגעבען די הויך פון דער הכנסה, וואס דער סוחר האט געהאט אין לעצטען שטייער-יאהר.

אויב מ'רעדט נאך וועגען אומזאץ-שטייער, אויב די שאצונגס-קאמיסיע עס אין לאדז האבען היי-יאהר פערשטאנען און געוויסע פאלען צו פערצווייפלען און פערדרייפאכען די אויסמעסטונגען אין בערגלייך צום פערגאנגענעם יאהר, איז נאך דא א תירוץ: דער אומזאץ איז אפשר געמאכט געווארען. אי, אויף די בערקויפטע סחורות איז געקומען פראטעסטען, און אין בעסטען פאל איז א גרויסער טייל פערקויפטע סחורה צוריקגעקומען „הזרה", דאס נעמט די שאצונגס-קאמיסיע נישט אין אכט — מ'שטיצט זיך אויף „נאמאצאלנע דאוואדי", ד. ה. אויף א טאשען-ביכעלע, וואס א בעאמטער האט געפונען ביי א קרעמער, אדער א פערקויפס-ביכעל, אין וועלכען ס'זענען פערשריבען באזיציעס פון פערקויף. א קאסע-ביכעל, וואו עס איז איינגעטראגען דער טאג-פדיון. פערשטעהט זיך, אז אין דעם קאסע-ביכעל איז אויך פערשריבען די בעקומענע וועקסלען, פון וועלכע ס'זענען לעצטענס, מיר וועלען נישט איבערטרייבען, ווען מיר וועלען זאגען — געקומען 50 ביז 60 פראצענט פראטעסטען.

אויב די שאצונגס-קאמיסיעס האבען נאך א תירוץ אויף דעם אומזאץ-שטייער, וועלכער איז, ווי מיר האבען שוין דערמאנט, ביי די לעצטע שאצונגען אין געוויסע לאדזער פינאנץ-אמטען פערצווייפאכט און אין געוויסע פאלען פערדרייפאכט געווארען, אויב מ'געפינט נאך א תירוץ אויף דעם אומזאץ-שטייער, איז דער הכנסה-שטייער אויפ'ן פערגאנגענעם יאהר נאר צו ווייזען, ווי אזוי וועלען זיך די שאצונגס-קאמיסיעס פערקוקען אויף די פון די סוחרים היי-יאהר אפגעגעבענע „זעזנאניעס" פון הכנסה-שטייער.

ס'איז א סוד פאר גאנץ בראד, אז די סוחרים האבען גישט נאר נישט געהאט דאס לעצטע יאהר קיין הכנסות, נאר פערקעהרט: דער רוב פון סוחר'טום איז דאס לעצטע יאהר בדיל הרל געווארען. דער ווירטשאפטליכער קריזיס האט א גרויסען טייל סוחרים אונטערגעשניטען די עקזיסטענצען, בפרט דעם מיטעלען און קליינעם סוחר'טום, וועלכעם געפינט זיך ביים ברעג פון אונטערגאנג. די נישט-נארמאלע וועטערען האבען צום איבריגען דערשלאגען דעם סוחר. דער ווינטער-סעזאן איז געווען א קלאגעדיגער, און נאך מעהר קלאגעדיג איז דער איצטיגער זומער-סעזאן. מען שטעהט אין די קראמען און מ'זעהט נישט קיין לעבעדיגען גראשען מזומן. דער וועקסעל האט פערלוירען דעם ווערט. ראשית, צוליב דעם אגעל פון פראטעסטען, והשנית, דער הויכער צינזפוס ביי ברוואט-דיסקאנטא. די בערסעקטמיווען אויף דער צוקונפט זענען אויך נישט קיין פויגעלדיגע. דער סוחר קוקט מיט פערצווייפלונג אויף דער קאטאסטראפאלער לאגע.

ס'איז דעריבער אינטערעסאנט צו וויסען, ווי אזוי וועלען די שאצונגס-קאמיסיעס רעאגירען אויף די פון די סוחרים היי-יאהר אפגעגעבענע „זעזנאניעס", אין וועלכע די סוחרים האבען אנגעגעבען, אז דאס יאהר האבען זיי קיין הכנסות גישט געהאט. נאר פערקעהרט: זיי האבען געהאט פערלוסטען.

ס'וואלט באמת געווען א יושר, אז די סוחרים-פעראיינען זאלען בעצייטענס דערוועגען אויפמערקזאם מאכען די פינאנץ-אמטען, כדי ס'זאל נישט ווערען צו שפעט. ווארום פון דער פראקטיק ווייסען מיר, אז „'קלאגט" אן האלט מען...

—זשאו—

———()———

באהן-קאטאסטראפע אונטער לאוויטש

לאוויטש. (טעלעפאניש) פריטאג פארמיטאג איז אויף דער סטאציע פלאכוטשין אונטער לאוויטש פארגעקומען א באהן-קאטאסטראפע. א משא-צוג, וואס איז בעשטאנען פון 70 וואגגאנעס געלאדענט מיט האלץ איז פאר דער סטאציע פלאכוטשין אראפ פון די שינעס און מיט'ן גאנצען אומפעט ארויף אויף א באהן-בודקע, וועלכע איז פון דעם שטארקען שטויס צושמעטערט געווארען אויף שטיקלעך. דערביי איז דער לאקאמאטיוו און זעקס וואגאנעס צוקלאפט געווארען. די קאטאסטראפע איז אויך נישט אריבער אהן מענשען קרבנות. פון דער קאטאסטראפע איז דער קאנדוקטאר בראניסלאוו פיאטראווסקי דער'הרג'עט געווארען.

די סיבה פון דער קאטאסטראפע איז געווען דאס, וואס די רעסארען פון לאקאמאטיוו האבען געפלאצט.

דאס אפרוימען די פערשיטע ליניע האט געדויערט 48 שעה. אויפ'ן ארט פון דער קאטאסטראפע איז אראפגעקומען אן אויספארשונגס-קאמיסיע פון ווארשא.

———

פערברענט א יודיש הויז צוליב דעם, וואס די בעלי בתים האבען זיך מחמת חלול-שבת נישט געלאשען

מונקאטש. (יטא) אין וויעלקי מויזשולאוו (קארפאטען-רוסלאנד) איז דעם לעצטען שבת אויסגעבראכען א שרפה אין הויז פון יודישען סוחר שטיינבערגער. היות נישט דער סוחר און נישט די איבריגע פרומע איינוואוינער פון שטעטעל האבען נישט געוואלט לעשען דאס פייער צוליב חילול-שבת, איז דאס גאנצע הויז פערברענט געווארען. די פערזיכערונגס-געזעלשאפט האט זיך געזאגט צו בעצאהלען דעם שאדען-ערזאץ.

ווי מען גיט איבער, זאל די פראקוראטור ארויסטרעטען געריכטליך קעגען שטיינבערגער'ן איינגעהענדיג און זיך האלטונג א שטערונג פאר דער עפענטליכער זיכערקייט.

———

ווען איהר געהט אריבער די גאס
זוכט מיט אפענע אויגען; איהר סענט בלייבען אנ'אייבינער קאליקע, אדער גאר געפינען דעם טויט.
היט זיך. מען זאל אייך נישט איבערפאהרען!

די מלחמת-מצוה פאר און געגען פראפ. איינשטיין

(ענדע פון זייט 5).

נען גישט אויפטרעטען אלס א יודישע איינהייט, אונטער א יודישען פאן.

עס זענען אבער געווען א סך שוועריגקייטען, מייסטענס טעכנישע, צו קאנען גרינדען אנ'אל-יודישען קלוב, לעצטען הערבסט זענען אבער אלע שוועריגקייטען בעזייטיגט געווארען. עס איז פארגעקומען א שפאלטונג צווישען די אמעריקאנער סאקער-קלובען, אנשטאט איין קלוב זענען געגרינדעט געווארען צוויי. די „הכח"-שפילער האבען דאן געקומען זייער געלעגענהייט ארויסצוטרעטען אלס א גאנץ יודישע איינהייט אין זיי האבען די געלעגענהייט אויסגענוצט. זיי זענען אריינגעטרעטען אלס א בעזונדערער יודישער קלוב אין דער ערשטער סאקער-ליגע.

און אין דעם משך פון איין סעזאן האט דער יודישער קלוב פשוט בעוויזען וואונדער. טראץ א סך שוועריגקייטען און צוריקהאלטונגען האט דער יודישער קלוב בעוויזען צו געווינען דעם ערשטען פריז פון אמעריקע. דאס מיינט נישט נאר כבוד, נאר אויך געלד. א מייסטער-קלוב ציהט א גרויסען עולם צושויער.

אין אנדערע ווערטער, דער ערפאלג פון „הכח" איז געווען נישט נאר א מאראלישער, נאר אויך א מאטעריעלער.

די קאנקורענץ קומט פון נאטאן אייגער, וואס גיט זיך אפ מיט סאקער מייסטערס אלס א געשעפט. אייגער א יוד, וואס פיהלט זיך מן הסתם, אז ער האט געהיסע קאמערציעלע רעכט אויף דעם יודישען סענטימענט און דעם יודישען נאמען. די קאנקורענץ וואס ער פלאנעוועט זעהט דעריבער אויס צו זיין א טאפעלטע: אי א געשעפטליכע און אי א יודישע.

וואס איינער פלאנעוועט איז אט וואס: ער פלאנעוועט צו גרינדען א צווייטען „הכח"-קלוב אין אמעריקע, וואס זאל פערנעמען א פלאץ אין דער צווייטער סאקער-ליגע, עס זאל הייסען, אז יעדע ליגע זאל האבען א יודישען קלוב און ביידע קלובען זאלען טראגען דעם נאמען „הכח".

ווי אזוי?

זעהר פשוט, ווי בעוואוסט, זענען די מעהרסטע „הכח"-שפילער אריבערגעקומען אהער פון ווין. אין ווין האט זיך דער קלוב נישט אויפגעלעזט. אמת, ער איז זעהר אפגעשוואכט געווארען דערמיט, וואס ער האט פערלוירען זיינע בעסטע שפילער, אבער ער איז געבליבען ביים נאמען. האט אייגער אוועקגעשיקט א מענשען אין ווין, וועלכער האט אנגאזשירט פינף פון די בעסטע דארטיגע שפילער. זיין חשבון מן הסתם איז, אז אויב די פריהערדיגע וויענער „הכח"-שפילער האבען א רעכט אין אמעריקע צו רופען זיך מיט'ן נאמען „הכח", האבען די איצטיגע וויענער „הכח"-שפילער אויך דעמזעלבען רעכט. ווען איהם זאל דאס געלונגען וועלען מיר האבען צוויי יקום פורקנ'ס אנשטאט איינעם.

דער חשבון איז א פשוט'ער: ממה-נפשך, וועט דער נייער „הכח" אויך מאכען גוטע געשעפטען איז דאך אוודאי גוט; אויב נישט — וועט ער געוויס העלפען אפשוואכען דעם ערשטען.

פון דעם געשעפטליכען שטאנדפונקט איז דאס אפשר זעהר א געשיקטער צוג — געשעפט איז געשעפט און קאנקורענץ איז קאנקורענץ. אלע מיטלען זאגט מען, זענען גוט אין מלחמה און אין ליבע און א געשעפטליכע מלחמה איז א ויך א מלחמה.

לאַניוכאַ וועט נאָכאַמאָל שטעהן פֿאַר'ן לאָדזשער קרייז־געריכט

אורטייל פֿון אַפּעלאַציע־געריכט

(§) ווי מיר האָבן פֿריהער וועגן דעם מיטגעטיילט, איז נעכטן פֿאָרגעקומען אין וואַרשעווער אַפּעלאַציע־געריכט דער פּראָצעס געגן מערדער פֿון פּאָר פֿאַלק מישער און זייער דינסט בראָנישקאַ, סטאַניסלאַוו לאַניוכאַ.

מען דאַרף בעמערקען, אַז דער לאָדזשער פּראָצעס איז פֿאָרגעקומען אין אַפּעלאַציע געריכט אויפ'ן סמך פֿון צוויי אַפּעלאַציע־קלאַגעס. איינע האָט אָפּגעגעבן דער מערדער גופֿא וואָס האָט געוואָלט פֿאַר יעדן פּרייז זיך ראַטעווען פֿון דער תּליה דורך דעם, וואָס ער האָט אָנגעוויזן, אַז ער איז אונאָרמאַל, און די צווייטע קלאַגע האָט אָפּגעגעבן דער פֿאָטער פֿון מערדער יוזעף לאַניוכאַ אָנווייזענדיג דאָס זעלבע, אַז דער זוהן איז אונאָרמאַל און ער איז דעריבער נישט פֿעראַנטוואָרטליך פֿאַר זיינע מעשים.

מיט צוויי וואָכען צוריק איז דער גרויזאַמער מערדער איבערגעפֿיהרט געוואָרען פֿון דער קאָפּערניק תּפֿיסה אין לאָדז אין דער וואַרשעווער תּפֿיסה אויף דלוגאַ גאַס, וואו ער איז איינגעזעצט געוואָרען אין איין קאַמער מיט נאָך דריי אַנדערע פֿערברעכער. אַט די ביידע צוזאַמען מיט לאַניוכאַ'ן האָבן געפּלאַנעוועט דורכצוברעכען די קראַטעס פֿון די תּפֿיסה און צו אַנטלויפֿען. זייער פּלאַן איז אָבער נישט געלונגען צוליב דעם, וואָס דער פּלאַן איז בעצייטענס בעמערקט געוואָרען דורכ'ן תּפֿיסה־אויפֿזעהער גוראַלסקי. דאַן זענען אַט די אַלע 4 אַרעסטאַנטען איבערגעפֿיהרט געוואָרען אין דער מאָקאָטאָווער תּפֿיסה, וואו זיי זענען איינגעזעצט געוואָרען אין באַזונדערע קאַמערען.

פּונקטליך 10 פֿריה קומט אַריין אין זאַל דער ריכטער־קאָמפּלעט. פֿאָרזיצענ־דער פֿון פּראָצעס איז דער וויצע־פּרע־זעס פֿון אַפּעלאַציע־געריכט ריכטער אָרלאָווסקי, ביזיצער די ריכטער קעפּקי און סאַוויצקי. אַלס אָנקלאָגער איז אַרויסגעטרעטען פּראָקוראָר גלושקאָו־סקי.

לאַניוכאַ'ן האָבען פֿערטיידיגט אַפּלי־קאַנט אַדוואָק. לילקיער פֿון לאָדז און אַדוואָק. געלערענטער פֿון וואַרשאַ, דער־ביי איז כדאי אָנצוּווייזען, אַז דער לעצ־טער אַדוואָקאַט האָט זיך אַליין געמעל־דען צו לאַניוכאַ'ן אין תּפֿיסה געמיינדיג אויף זיך די ראָל פֿון פֿערטיידיגער אָהן אַ פּריטה האָנאָראַר.

פּונקטליך 15 מינוט פֿאַר'ן אָנהויב

פֿון דער פֿערהאַנדלונג ווערט דער אָנ־געקלאָגטער אַריינגעפֿיהרט אין געריכטס־זאַל דורך דער תּפֿיסה־וואַך. ער איז אָנ־געטאָן אין דעם גרויען תּפֿיסה־כלאַט און דאָס פּנים ביי איהם דריקט אויס אַפּאַטיע. מיילמאָל לאַכט זיך לאַניוכאַ נאַריש פֿונאַנדער צום עולם, וואָס איז זעהר צאָהלרייך פֿערזאַמעלט אויפ'ן פּראָצעס פֿון אַט דעם שרעקליכען לאָ־דזשער באַנדיט.

דער קאָפּ איז ביים מערדער אָפּגע־גאָרט נישט ווי אין לאָדזער קרייז־גע־ריכט, בעת ער האָט זיך געגרויזט מיט זיינע האָר.

אַלס עדות איז אַרויסגעטרעטען דער איינגענומענער פֿון פּאָרטעפּ־ציי־סקלאַר אין לאָדז שמואל שטורם, ביי וועלכען לאַ־ניוכאַ האָט אַ געוויסע צייט געאַרבייט, דער פֿאָטער און ברודער פֿון מערדער און דער עקספּערט ד"ר נעלקען.

נאָכדעם ווי די פֿערהאַנדלונג הויבט זיך אָן לייענט פֿאָר דער פֿערטיידיגער אַדוואָק. אַפּליק. לילקיער, אַז מען זאָל אויסהערען דעם ברודער פֿון אָנגעקלאָג־טען, אויגעניוש. דאָס געריכט איז מסכּים צום פֿאָרשלאָג. (אויגעניוש איז געקו־מען צום פּראָצעס סתם צוזוי און נישט אַלס עודת).

אין די געריכטס־קולוּאַרען שמועסט מען, אַז דאָס אַפּעלאַציע־געריכט וועט נאָכ'ן אויסהערען די עדות דעם פּראָצעס אָפּלעגען און איהם איבערווייזען נאָכאַ־מאָל צו בעטראַכטען דעם לאָדזער קרייז־געריכט און וועט דעם מערדער איבער־שיקען אויף אָבסערוואַציע קיין טוואָרק.

דער פֿאָטער און ברודער פֿון אָנגע־קלאָגטען האָבען ערקלערט, אַז לאַניוכאַ האָט שטענדיג אַרויסגעוויזען סמנים פֿון אַ אונאָרמאַלען מענש, ער פֿלעגט אָפֿט לאַכען אָהן סבה. די מוטער איז געווען אַ אַלקאָהאָליקעס'ן און זיך פֿער'סמ'ט. דער אָנגעקלאָגטער איז געווען זעהר אַ אונרוהיגע נאַטור, האָט אַפֿילו געוואָלט בעגעהן זעלבסטמאָרד.

11.30 נאָכ'ן אָפּגעבען די ערקלערונ־גען פֿון די עדות פֿעראָרדענט דאָס גע־ריכט אַ הפסקה און 12.35 טראָגט דאָס אַפּעלאַציע־געריכט אַרויס דעם אורטייל, לויט וועלכען לאַניוכאַ'ס פּראָצעס וועט נאָכאַמאָל בעטראַכט ווערען דורכ'ן לאָ־דזשער קרייז־געריכט.

—o—

פֿאָבאָר פֿון יאָהרגאַנג 1908

הײַנט איז די פֿאָבאָר־קאָמיסיע נישט טעטיג.

מאָרגען דאַרפֿען זיך שטעלען צו דער פֿאָבאָר־קאָמיסיע 1 אויף פּאָמאָרסקאַ 18 די פֿאָבאָראָווע פֿון יאָהרגאַנג 1908, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פֿון 2 קאָמי־סאַריאַט און וועמענס פֿאַמיליען־נעמען הויבען זיך אָן מיט

P R S T U W Z

פֿאַר דער פֿאָבאָר־קאָמיסיע 2 אויף אַגראָדאָוואַ 34 דאַרפֿען זיך שטעלען די באָראָווע פֿון יאָהרגאַנג 1908, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פֿון 1 פּאָליציי־קאָ־מיסאַריאַט, וועמענס פֿאַמיליען־נעמען הויבען זיך אָן מיט

L R

צו דער פֿאָבאָר־קאָמיסיע 3 אויף זאַ־קאַנטנאַ 82 מוזען זיך שטעלען די פֿאָ־באָראָווע פֿון יאָהרגאַנג 1906 קאַטעגאָ־ריע

B

וואָס האָבען בעקומען אַ עדראָטשעניע אין מאַי און יוני פֿון 1927 און וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פֿון 12. און 14. קאָמיסאַריאַט מיט די פֿאַמיליען־נעמען: A ביז Z.

די זגיערזשער פֿאָבאָראָווע דאַרפֿען זיך שטעלען צו דער פֿאָוויאַט־קאָמיסיע פּיעט־ריקאָווער 187, מיט די פֿאַמיליען־נעמען R ביז M

פֿריהלינג אויף דער וועלט, שלאָגען כוליגאַנעס יודען אין פּאַרק...

עס איז געוואָרען אַ קאַפּעלע וואַרי־מער אויף גאָט'ס וועלטעל. מען שפּאַ־צירט שוין צוביסלעך אין די פּאַרקען און כוליגאַנעס, וואָס פֿערגינען נישט יודען אַביסעל פֿרישע לופֿט צום אָטע־מען, הויבען אָן בעווייזען זייער „בריה'־שאַפֿט"...

יודישע יונגע לייט, וואָס האָבען גענו־מען שבת שפּאַצירט אין שענקיעוויטש־פּאַרק, האָבען אויף זייערע פּלייצעס בע־קומען צו שפּירען דעם אמת'ען טעם פֿונ'ם פֿריהלינג: אַ חברה יוגענדליכע כוליגאַנעס האָבען זיך מיט גראָבע שטע־קענס געלאָזט איבער'ן פּאַרק און יעדען יוד, וואָס זיי האָבען אָנגעטראָפֿען, גע־שלאָגען מכות רצח. צענדליגע צע־ממת'טע זענען אין משך פֿון אָווענט געקומען צו אונז אין רעדאַקציע.

עס איז אַן'אַלטע טרויעריגע ערשיי־נונג, וואָס חזר'ט זיך איבער יעדעס יאָהר, ביז די אינטערווענץ פֿון דער מאַכט מאַכט אַ סוף צו די ווילדע אַרויסטריטען.

האָפֿענטליך וועט די אינטערווענץ פֿון דער מאַכט נישט לאָזען אויף זיך לאַנג וואַרטען און באַלד ביים אָנהויב אָפּשלאָ־גען דעם חשק ביי די יונגע אויסוואור־פֿען און לערנען זיי דרך ארץ, אַז בנוגע פֿרישע לופֿט און די פּאַרקען איז אין פּוילען קיין „תּהום המושב" נישטאָ!

גרויסע פֿערוויילונג לטובת דער עלעקטרישער סיגנאַליזאַציע פֿון די פֿייער־לעשער.

הײַנט קומט פֿאָר אַ פֿערוויילונג אין „לונאַ"־פּאַרק לטובת דער עלעקטרישער סיגנאַליזאַציע פֿון די לאָדזשער פֿייערלע־שער. אָנהויב 12 אַ זייגער. בענגאַליש פֿייער 11 אָווענד.

—==—

הרב
הערצל האַרצשטאַרק
וואוינט איצט
פּאַנסקאַ (זשעראָמסקיעגאָ) 3.

אַרטור שיק אין „לאָדזשער טאַגעבלאַט"

מיטוואָך ווערט אין לאָדז געעפֿענט די אויסשטעלונג פֿון זיין מאָנומענטאַלען ווערק „דער קאַלישער טראַקטאַט".

לאָדז האָט איצט אַ טייערען גאַסט — אונזער ליבען קונסטלער אַ ר ט ו ר ש י ק.

אַרטור שיק איז אין לאָדז. ער איז דאָ פּאָפּולער און בעליבט, נאָך פֿון יאָה־רען צוריק, און לאָדז איז דעם קונסטלער אויך נאָהענט און טייער.

אין לאָדז האָט זיך דער קונסטלער ערצויגען, דאָ געשטעלט די ערשטע שריט אויף קונסטלערישען פֿעלד און דאָ שוין געוואָרען רייף און אָנער־קענט.

אַרטור שיק האָט נאָך פֿאַר'ן וועלט־קריג מיטגעאַרבייט אין דער לאָדזער יודישער פּרעסע און מיט זיינע גלענ־צענדע אַקטועלע קאַריקאַטורען זיך קונה שם געווען ביים יודישען לייענער.

זינט יאָהרען האָט זיך אַרטור שיק בעזעצט אין פּאַריז, פֿערנעהמענדיג איי־נעם פֿון די פּראָמינענטסטע ערטער אין דער דאָרטיגער קונסטלער־וועלט. ער האָט פֿאַר דער צייט אַ וועלט בערייזט, אַ וועלט געזעהן און אַ וועלט געשאַפֿען. אַלס קונסטלער, אַלס מיניאַטור־האַפֿטער מיניאַטוריסט האָט ער געפֿייערט איין טריאומף נאָכ'ן אַנדערן. די מאַסגעבענדע פֿראַנצויזישע קונסט־קריטיק שטעלט אַרטור שיק'ן אין דער ערשטער רייה פֿון די קונסטלער פֿון הײַנטיגען יאָהר־הונדערט.

די קרוין פֿון זיין פֿרוכטבאַרער, גאָט־געבענטשטער שאַפֿונג איז אָבער דער „קאַלישער טראַקטאַט", וואָס איז דורך איהם, עכט שיק־אַרטיק, אילומינירט געוואָרען.

דער „קאַלישער טראַקטאַט", אַט דער בעצם היסטאָריש־מערקווירדיגער דאָ־קומענט פֿון אַלטען פּוילען מיט איהר בעציהונג צו די יודען און דעם פּרוּוו צו לעזען אין יענער צייט די יודען־פֿראַ־גע, איז שוין הײַנט צו טאָג אַ וועלט־אַטראַקציע. גאַנצע טראַקטאַטען זענען שוין אָנגעשריבען געוואָרען אין דער יודישער און אויך אין דער נישט־יודי־שער פּרעסע וועגען אַט דעם „טראַק־טאַט", וואָס איז פֿון ריין־קונסטלערישען שטאַנדפּונקט אַ לייסטונג, וואָס האָט נים צו זיך קיין גלייכען אין דער מאָדערנער קונסט.

ווען אַרטור שיק האָט צום ערשטען מאָל אויסגעשטעלט זיין „קאַלישער טראַקטאַט" אין פּ אַ ר י ז, האָט די פֿראַנצויזישע מעטראָפּאָליע געקאָכט מיט דעם און אין וואַ ר ש אַ איז שיק'ס אויסשטעלונג געווען די סענסאַציע פֿון טאָג. אַזאַ ריזיגען ענטפֿאַנג האָט נאָך קיין שום קונסט־אויסשטעלונג אין וואַר־שאַ נישט געהאַט. די פֿיהרענדיגע מענער פֿון דער מלוכה פֿון דער פּאָליטיק, פֿון דער קונסט און פֿון דער וויסענשאַפֿט האָבען זיך ענטציקט מיט שיק'ס, מיט אונזער שיק'ס אויסשטעלונג; און אויך די בעפֿעלקערונג האָט מחנות'ווייז געשטראָמט צו דער דאָזיגער אויסשטע־לונג, בעוואונדערען דעם „קאַלישער טראַקטאַט".

איצט איז דער געפֿייערטער קונסט־לער געקומען קיין לאָדז, אין זיין היים־שטאָט, און געקומען איז ער נישט אַליין. ער איז געקומען מיט זיין טייערער מתנה פֿאַר אונז — מיט דעם „קאַלישער טראַקטאַט".

נעכטען אָווענד האָט דער ליבער גאַסט אַרטור שיק בעזוכט די רעדאַקציע פֿון „לאָדזשער טאַגעבלאַט". עס איז נישט געווען קיין פֿאָרמעלער וויזיט. עס איז געווען אַ בעזוך פֿון אַן'אַלטען פֿריינד. אין אַ לענגערען געשפּרעך מיט אונזער רעדאַקטאָר און מיט די מיטגלידער פֿון רעדאַקציע־קאָלעגיום האָט ער דער־צעהלט פֿיל אינטערעסאַנטע עפּיזאָדען פֿון זיין לעבען און ווירקען די לעצטע יאָהרען. מיר וועלען זיך נאָך צו דעם אומקעהרען.

קומענדיגען מיטוואָך קומט פֿאָר די פֿייערליכע ערעפֿנונג פֿון אַרטור שיק'ס אינטערעסאַנטע אויסשטעלונג אין לאָדז.

די אויסשטעלונג ווערט איינגעאָרדנט אויף פּיעטריקאָווער 74 אין הויז פֿון דער אַקציען־געזעלשאַפֿט ל. נייער, דאָרט, וואו עס איז געווען דער לאָקאַל פֿון דער „באַנק גאָספּאָדאַרסטוואַ קראַ־יאָוועגאָ."

די פֿאַרשטעהענדע ערעפֿנונג פֿון אַר־טור שיק'ס אויסשטעלונג האָט אין אונ־זער שטאָט אַרויסגערופֿען אַן'אומגעהוי־ערע פֿעראינטערעסירונג.

אַכטונג שערער אַרבייטער!

זונטאַג ד. 5 מאַי 6 אָווענד קומט פֿאָר אין לאָקאַל פֿון טעקסטיל־פֿעראיין ווסכאָדניאַ 70 אַ גרויסע פֿערזאַמלונג פֿון אַלע שערער אַרבייטער וועגען בעזונ־דערס וויכטיגע פֿראַגען.

די שערער־פֿאַך־קאָמיסיע
ביים טעקסטיל־פֿעראיין

אַ געשענדעטע ספֿר־תּורה אויפ'ן אַלטען לאָדזשער בית־עולם

אונערהערטער סקאַנדאַל, וואָס האָט אויפֿגע־רודערט גאַנץ לאָדז.

(ג) מיר ווערען געוואויר וועגען אַן'אומגעוועהנליכע „ענטדעקונג" פֿון אַ גע־שענדעטער ספֿר־תּורה אין לאָדז.

שביעי של פּסח פֿריה זענען אין דער חברה „תּהילים" (אַלעקסאַנדער גאַס 24) אַריינגעקומען אין מיטען־דאַוונען צוויי יודישע יונגלעך, וועלכע האָבען איי־בערגעגעבען די מתפּללים, אַז אויפ'ן אַלטען בית־עלמין געפֿינט זיך אַ צעריסענע ספֿר־תּורה. צווישען די יודען האָט די ידיעה אַרויסגערופֿען אַ שוידערען איינ־דרוק און זיי האָבען געשיקט אויפ'ן בית־הקברות די יודען יוסף און משה לאַנדוי און חיים לעווערטאַל.

ווען זיי זענען געקומען אויפ'ן בית־החיים האָבען זיי צווישען געבויגענע מצבות געפֿונען אַ האַלבע ספֿר־תּורה, אַן'אָפּגע־ריסענע אונטערטייל יריעה, אָהן עץ־החיים.

די יודען זענען געקראָכען איבער דעם גאַנצען בית־עלמין און דאָ און דאָרט געפֿונען צווישען די מצבות שטי־קער פֿון יריעות. עטליכע פּרשות זענען נאָך געווען פֿריש, ווי ערשט געשריבען. יעדעס שטיק פֿון ספֿר־תּורה האָט אויף זיך געהאַט גרויסע שניטען פֿון אַ מע־סער. די יודען האָבען דאָס צוריסענע ספֿר־תּורה איבערגעלאָזט צווישען שמות אויפ'ן בית־עלמין און זענען אַוועק צום באַלוטער רב פֿרעגען וואָס צו טון ווייַ־טער. דער רב האָט געגעבען דאָס טויש־טער פֿון שוהל־שולחן און דערין געהיי־סען ברענגען דאָס געשענדעטע ספֿר.

גרויס האָט מען אין דער באַלוטער שוהל געוואַרט. מ'האָט באַלד פֿון בע־לעמער אויסגערופֿען וועגען דעם ספֿר און נעהמען, אַז דער בעל־הבית דערפֿון זאָל זיך מעלדען, כּדי צו ברענגען צו קבורה די פֿערגינסטעטע טיילען און דעם אונבריגען טייל געבען אַ תּיקון צווישען יריעות. קיינער האָט זיך אָבער איצט נישט אָפּגערופֿען. דאָס ספֿר־תּורה געפֿינט זיך אין באַלוטער שוהל.

—o—

דבר
עתון פועלי ארץ ישראל
"DAVAR" Palestine Labour Daily
Tel-Aviv, Palestine, P. O. B. 199
מתקבלת החתימה

לאָדזשער יודישער קאַמער־טעאַטער
„אררט"
ליטער: מ. בראָדערזאָן און ד. בייגעלמאַן

הײַנט זונטאַג,
2 פֿאָרשטעלונגען
7.45 (פּאָפּולערע פּרייזען)
און 10 אָווענד (געוועהנליכע פּרייזען)
דאָס גראַנדיעזע VII פּראָגראַם
מצה־ברײַ

1) פּראָלאָג, 2) מחותּנת'טעס, 3) שבת־הגדול און קורץ־פּרייטאָג, 4) כ'וועל אַ דזשאָר, 5) חכמת־כינע, 6) מצה־ברייַ, 7) אַ ברכה איבער אַ דונער, 8) דאָס קלוגע חזנ'דעל, 9) אויפ'ן גאַניק'ל, 10) לבנת־פּאַראַד.

די קאַסע איז אָפֿען פֿון 2 נאָכמ.

הנחה בילעטען און פּריי־קאַרטען חוץ פּרעסע (איין מאָל אין טאָג) נישט גילטיג.

ווען איהר געהט אַריבער די גאַס

קוקט מיט אָפֿענע אויגען; איהר קענט בלייבען אַן'אייביגער קאַליקע אָדער גאָר געפֿינען דעם טויט.

היט זיך, מען זאָל אייך נישט איבערפֿאָהרען.

קינא
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26

הײַנט און װײַטערע טעג!!!
גרויסער הערליכער פּראָגראַם — א. נ.
— איז די הויפּט-ראָלע:
LIA MARA
„הײַנט טאַנצט מאַריעטאַ"
דער אָרקעסטער צוגעפּאַסט צום בילד אונטער דער לײַטונג פון ד. שׁימקיעוויטש.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר װענערישע הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע. אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען.
קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער הייל-קאַבינעט-קאָסמעטיק
טעטיג פון 8 אַ זייגער ביז 9 אָוונט
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג
באַזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען
וויזיט 3 זלאָטעס

„לינת הצדק" לאָדז, צעגעלניאַנאַ 53 טעל. 15-11
אַמבולאַטאָריום
פאַר אַרבייטענדע אינטעליגענץ און אומבאַמיטעלטע באַפעלקערונג פון דער שטאָט לאָדז אָהן אונטערשיד פון גלויבען.
אָפען פון 9 פריה ביז 5 אָוונט ● **אָנהויבענדיג פון 12-טען מאַי ד. י.**
ערטיילט מעדיצינישע הילף אין אַלע ספּעציאַליטעטען: קראַנקהייטען: אינערליכע, האַרץ און לונגען, נערווען, אויגען, כירורגישע פרויען און אַקושעריע, אויערן, נאָז און האַלז, הויט און ווענערישע, דענטיסטיק, אונטערזוכונג פון אַלערליי אַנאַליזען. פיזיקאַלישער הייל-קאַבינעט: קוואַרץ-לאַמפּ, דיאַטערמיע, סאַלוקס עלעקטרישע באָדער א. ד. ג.

אָפּטיילונג פאַר באַזוכען פון אַ קראַנקען ביים דאָקטאָר פּריוואַט אין דער היים	באַזוכען קראַנקע דורך אַ דאָקטאָר	באַשטראַהלונג מיט קוואַרץ-לאָמפּ
2 זלאָטיס	3.50 זל.	1 זלאָטי

דענטיסטישע עצות אומזיסט
אויספירליכע אינפאָרמאַציעס ערטיילט דער פאַרוואַלטונגס-סעקרעטאַריאַט.

Ihr Schicksal 1929
eine interessante astrolog. Schilderung betr.
Liebe, Ehe, Beruf, Reisen, Krankheiten, Lotterie etc.,
sowie eine
astrol. Charakterbeurteilung
versenden wir einführungshalber
gratis
gegen Einsendung Ihres Geburtsdatums und einen beliebigen Unkostenbeitrag in Briefmarken. Schreiben Sie sofort an den
Universum-Verlag, Abt. 48g
Berlin W. B. Schliessfach 58
Hochinterressant! Viele Dankschreiben!

צו פערקויפען
אַ ניי-געמויערט הויז
יוניג, 18 וואוינונגען, צווישען די וואוינונגען אַ געוועלב, פאַר דעם קויפער איין שטוב מיט אַ קוך פריי. צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט קעלמאַ 29, ביים ווירט. 2112

דרוקזאַכען
אַלערליי
ווערען שנעל, און פּראָמפּט אין דער פיינסטער אויספיהרונג און די מאָדערנסטע שריפט אויסגעפערטיגטע
קלעפּסידרעס
(טאָדעס-אָנזייגען)
ווערען אין פערלויף פון 2 שעה געדרוקט און אויסגעקלעפּט איבער דער גאַנצער שטאָט.
בוכדרוקעריי
ע. און מ. האַמבורסקי
פּיעטריקאָווער 16, טעל. 47.

אַכטונג!
חער עס וויל שפּאָרען זיין געלד און געזונד, זאָל נאָר קויפען
שיך
פון אינדישע גומי
פון דער באַוואוסטער פירמע
י. אַבראַמאָוויטש — לאָדז, — פּאָדזשעטשנאַ 15.
ווי אויך סקאָראָכאָדעס, וועלכע זענען באַוואוסט מיט זייער גוטקייט און באַקוועמען גאַנג און זענען פערזעהען געגען שווייס. צו באַקומען אין אַלע בעסערע שיך-געשעפטען, ווי אויך אין ענגראָס-פערקויף ביי דער פירמאַ „Lekkochód"
קילינסקיעגאָ 44, פ. אַבראַמאָוויטש

ראַנדע-וואו פון עלעגאַנטען לאָדז — נעכטען איז פאַרגעקומען די ערעפנונג — **ראַנדע-וואו פון עלעגאַנטען לאָדז**
פון דער זומער-צוקערניע און מלעטשאַרניע
אין פּאַניאַטאָווסקי'ס פּאַרק
נעכטען האָב איך ערעפנעט אַ פיליע פון מיין צוקערניע אין פּאַניאַטאָווסקי'ס פּאַרק, וועלכע וועט אָנגעפיהרט ווערען אונטער מיין פּערזענליכער לייטונג. כ'עמפעהל די באַקאַנטע פון זייער גוטקייט און בעסטען קוואַליטעט אייגענע קאָנדיטאָריי אויס-אַרבייטונגען, זויערע מילך, לאַגער ביער, גאַז-געטראַנקען, זיסיגקייטען א. ד. גל.
טעגליך קאָנצערטען אין דער צוקערניע,
פון 8 זייגער 5—11 אָוונט, זונטאָג און חגאות מוזיקאַלישע-פריהמאָרגען-קאָנצערטען פון 8 זייגער פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
עמפּפעהלענדיג זיך אויך ווייטער דער ג' קונדשאַפט, פערבלייב איך מיט אַכטונג
Adam Kowalczyk

Miejski Kinematograf Oświatowy
Wodny Rynek, Tel. 18-26.
Od dnia 30 kwietnia do 6 maja 1929 r. **Dla dorosłych.** — wolna przeróbka monumentalnego dzieła **J. W. GOETHEGO**
„FAUST"
w rolach głównych:
Emil JANNIGS, Gösta Ekeman, Kamila Horn i Yvetta Guilbert.
Dla młodzieży:
Dzieci Kapitana Granta
Obraz w 7 aktach według powieści JULJUSZA VERNE.

KRYNICA
Otwarcie pensjonatu **„Kryniczanka"** na sezon letni dnia 10 maja. Pełny komfort. Woda bieżąca ciepłą i zimna w pokojach z własnych wodociągów zapewniona
Kuchnia znana ze swej dobroci i obfitości.
Pościel i bielizna tylko zakładowa. Własny autobus cały dzień do dyspozycji gości i przy każdym pociągu. — Biletów kąpielowych dostarcza się według ordynacji lekarskiej. Lekarz i salon fryzjerski w zakładzie.
Ceny umiarkowane a zwłaszcza w I i ostatnim sezonie znacznie zniżone.

Sprzedam taksówkę Chewrolet w dobrym stanie świeżo po remoncie na chodzie. Wiadomość **Łódź** ul. Głowackiego 4 J. Kubackiprzy Brzezinskiej dojazd 1-ą

„פּראַץ"
געזעלשאַפט צו פערשפּרייטען פּראָפעסיאָנעלע אַרבייט צווישען יודישע פרויען אין לאָדז
וואָלטשאַנסקאַ 21, טעל. 15-67.
מאַכט באַקאַנט, אז ס'ווערען אָנגענומען איינשריי-בונגען אויף פאָלגענדע אָפּטיילונגען: דאַמען-שניידעריי און קינדער-קאָנפעקציאָן, נייען צושניידען און נייען וועש, האַנד-אַרבייט, אָנדולאַציע אַרטיסטישער מאַשין-האָפּט, מאַניקיר. דער סעקרעטאַריאַט איז אָפען פון 9—1 און פון 3—7.

ס'איז איבעריג צו קומען קיין לאָדז.
מיר ערלעדיגען אַלע ענינים אין די געריכטען און אין אַלע מלוכה'שע, קאָמונאַלע און פּריוואַטע אינסטיטוציעס אין לאָדז, וואַרשאַ, אין גאַנץ פּוילען און אין אויסלאַנד.
אינטערווענציעס, פערטרעטונגען, בעראַטונגען אינפאָרמאַציעס, פערמיטלונגען אין אַלערליי ענינים: וועקסעל-אינקאַסאָ, קלויזולעס. זאַבעזפּיעטשעניעס אויסקונפטען און באַאָבאַכטונגען.
ביוראָ „אַרגוס", לאָדז, זאַכאָדניאַ 36
מיר זוכען קאָרעספּאָנדענטען און מיטאַרבייטער :—:—: אין אַלע שטעט און שטעטלעך. :—:—:

היטאַטע העזגעלד
צו ביליגע צינזען
אויף בערלינער הייזער
באַזאָרגט שנעל
Ch. Regenwetter
Berlin S. 14, Stallschreiber № 33
Telefon: Dönhoff 4337.

אַכטונג, צייטונגס-פערקויפער
הײַנט, זונטאָג, ד. 5 מאַי 6 אַזייגער נ. מ. קומט פאַר אין אייגענעם לאָקאַל ווס כאַדניאַ 34
אַ פערזאַמלונג
פון אַלע צייטונגס-פערקויפער מיט פאָלגענדען טאָג-אָרדנונג: 1. אַ בעריכט פון דער טעטיגקייט פון דער גאַנצער צייט פון די הכנסה און הוצאה, 2. אַ בעריכט פון דער פּסח-אַקציע, 3. וועגען ווייטערע טעטיגקייטען. מען בעט אַלע צייטונגס-פערקויפער זאָלען קומען פּינקטליך.
מיט אַכטונג די פּ רוואַלטונג

מעבלאַנישע שלאָסעריי און שווייסעריי
J. Reder, Łódź
Konstantynowska 11 róg Zachodniej
כ'נעהם אָן פערשידענע מאַשינען-רעפּעראַטורען ווי צופּאַסען פּער-שידענע מאַשינען-טיילען. און אויטאָגענישע שווייסונגען.
שנעל און ביליג!
: פּריוואַט-וואוינונג גדאַנסקאַ 20 וו. 17.

לאָמפּען
פיר שפּייזע-צימער כוזאָ-קאַבינעט שלאָף-צימער
קויפט זיך אַמבעסטען און פאַבריקס-לאַגער ביי
Sz. P. Szmalewicz
פּאָלודניאָוואַ 8,
טעל. 39-64
ווערען צוגענומען רעפּאַראַטורען אומאַרבייטונגען, אָקסידירען.

עלטערן!
אין מיין לאַנג **חדר שולע** ווערען אָנ-געזיסטירענדע געגומען קינדער וואָס לערנען אין פּאָווששעכנע-שולען צו לערנען: חומש, רש"י, נ"ך משניות, גמרא, היסטאָריע, רעדען און שרייבען העברע-איש. אויך יודישע דריח זעלבסט צוזאַמען-שטעלען, ס'ווערען אויך אָנגענומען אָנפאַנגער פון 5 יאָהר אָן, ווי ס'ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי, אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פּרייזען!
מנהל יחיאל דוד ראָזענפעלד
פּלאַץ-וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6
קווער אַפיצינע רעכטס II שטאָק

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת??
פאַרוואָס לויפט יעדערער אין די ביוראָ צו ה' מאַנעלאַ פּיעטריקאָווער 17
ואמרת אליו
וויילסט דו איהם זאָגען אַז אין דעם ביוראָ ווערט געוויסענהאַפט ערלעדיגט און געשריבען אַלע סאַנדראָווע זאַבעז ביטעס, קלאַוזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, קאַרנע און ציוויל ספּראַוועס, אַפּעלאַציעס, אַד-מיניסטראַציעס, אונטערציזיעס, ספּעציאַליסט פון שותפות אַסטען, איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען מיט אַכטונג
י. מאַנעלאַ פּיעטריקאָווער 17
דורכגאַנג זאַכאָדניאַ 52

פערשידענע וואוינונגען
מיט אַלע באַקוועמליכקייטען פון זאַפּאַרט איבער-צוגעבען אָנשטאָדט 5 צוגאַנג פון העלענאָוו צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט.

לעזט און אַבאָנירט
— דאָס —
לאָדזער טאָגעבלאַט

אַבאָנעמענטס-פּרייז: פאַר אַ חודש אין פּוילען 6 זל., אין פראַנקרייך און בעל-גיען 20 פראַנק, אין אַנדערע לענדער 1.25 דאָלאַר. — אָנאָנסען-פּרייז: פאַר אַ מילימעטער-שורה פאַרן טעקסט 18 גראָשען, פאַרטאָג 24 גר., אין טעקסט 40 גר., פאַרטאָג 60 גר., נאָכן טעקסט 12 גר., פאַרטאָג 16 גר. פאַר אויסלענדישע אַנאָנסען 100% טײַערער. פון די פרעמדע שטעט 50% טײַערער. אויסער דער שבת-טאָג ...

Redaktor-wydawca E. Hamburski

Tłocznia: E. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 16.